

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKIYATRI HEMŞİRELİĞİ
ANABİLİM DALI**

Danışman: Prof. Dr.Çaylan PEKTEKİN

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ' NDEKİ
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN
EMPATİ BECERİLERİ**

**T.C. ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHÜNE
KAYITLI KİTAP**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

108321

108321

Dudu AKA KARAKAYA

İSTANBUL-2001

TEŞEKKÜR

Çalışma sürem boyunca yakın ilgi ve desteğini gördüğüm, yaşadığım zor günlerde anlayışını esirgemeyen ve her zaman fikirleriyle beni yönlendiren danışmanım Sayın Prof. Dr. Çaylan Pektekin' e,

İstatistiki verilerin elde edilmesinde bana yardımcı olan ve beni yönlendiren Akdeniz Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Necati Dedeoğlu' na,

Çalışmalarım sırasında beni manevi yönden destekleyen Akdeniz Üniversitesi Antalya Sağlık Yüksekokulu Öğretim Görevlisi Sayın Duygu Ak' a, Sayın Dr. Koray Özcan' a, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi hemşirelerinden Sayın Şengül Yağmur ve Nilgün Fidangül' e, Akdeniz Üniversitesi Akseki Sağlık Yüksekokulu Öğretim Görevlilerinden Sayın Nuro! Hacıgüzeller, Nilgün Aksoy, Serpil Akbaş, Nilüfer Tok, Özlem Zümre ve Semra Yurdakan'a,

Araştırmama katılmayı kabul eden Akdeniz Üniversitesi İşletme Fakültesi, Antalya Sağlık Yüksekokulu ve Akseki Sağlık Yüksekokulu I. ve IV. sınıf Öğrencilerine,

*

Maddi ve manevi her türlü desteğinden dolayı değerli eşim Ümit Karakaya' ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	
2. 1. Empatinin Tanımı ve Tarihçesi	5
2. 2. Empati ile Karıştırılan Kavramlar	7
2. 3. Empatik Tepki Basamakları	9
2. 4. Empatinin Ölçülmesi	11
2. 5. Empati Eğitimi	13
2. 6. Empati ile İlgili Yapılan Araştırmalar	15
2. 7. Empati ve Hemşirelik	20
3. GEREÇ VE YÖNTEM	
3. 1. Araştırmanın Amacı ve Türü	24
3. 2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	24
3. 3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	24
3. 4. Verilerin Toplanması	25
3. 5. Verilerin Değerlendirilmesi	26
3. 6. Araştırmanın Sınırlılıkları	26
4. BULGULAR	27
5. TARTIŞMA - SONUÇ VE ÖNERİLER	46
6. ÖZET	53
7. SUMMARY	54
8. KAYNAKLAR	55
9. ÖZGEÇMİŞ	61
10. EKLER	63

GİRİŞ VE AMAÇ

Bugün kullanılmakta olan empati kavramı, uzun ve değişken bir tanım tarihine sahiptir. Literatürdeki anlamı “aynı duygu içinde olmak” tır. Günümüzde kabul gören şekliyle Rogers’a göre empati, kişinin kendisini karşısındaki yerine koyarak onun, duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, onun hissettiklerini hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Empati bir iletişim biçimi ve davranıştır. Empati, bir aktif dinlemedir ve terapötik iletişim için gerekli olan sözlü ve sözsüz davranışları kapsar. Empatinin bir iletişim biçimi olarak kullanılması, doğru algılama, birey tarafından verilen mesajı anlama, zamanlama ve odaklanmayı içerir (15, 18, 20, 24, 28, 29, 40).

Empatik anlayış günlük yaşamın hemen her kesiminde insanları birbirine yaklaştırma, iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar, kendileri ile empati kurulduğunda anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Empati, sadece kendisiyle empati kurulan kişi için değil, aynı zamanda empati kuran kişi için de önemli bir etkinliktir. Empatik beceri ve eğilimlerinin yüksek olmasından dolayı diğer insanlara yardım eden kişilerin, çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artar (15, 18, 36, 40, 43, 53).

Empati, çocukluktan itibaren başlayan gelişim sürecinde başkasının rolünü alabilme becerileri ile gelişir. Empatinin iki çeşidi vardır. Birincisi, herkeste farklı derecelerde, doğuştan gelen bir özellik olan doğal, basit empatidir. İkincisi ise, klinik empati olup kişinin kendi doğal empati düzeyi üzerine inşaa ettiği empatidir. Zaman içinde kazanılan empatik iletişim becerisi planlı eğitim ile geliştirilebilecek bir yetenektir. Tüm bireylere, özellikle insan ilişkileri yoğun olan profesyonellere bu yetenek kazandırılmalı ve geliştirilmelidir (11, 12, 20, 40).

İnsan ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı mesleklerden birisi de hemşireliktir. Hemşirelerin ilişkilerindeki etkinliği direkt olarak başarı düzeyini etkilemektedir. Kişilerarası iletişimde etkili olma, yardım etme ve danışmanlık becerileri her hemşire

tarafından edinilmelidir. Kişilerarası ilişkilerin temelini ise empati oluşturur (15, 25, 29, 40).

Hemşirelerin empati seviyelerinin düşük olması onların yardım edebilme davranışlarını olumsuz yönde etkilemekte ve hastalar üzerinde negatif bir etki oluşturmaktadır. Carver ve Hughes, hemşireliğin, gelişen tıp teknolojisi, değişik ve kronik hastalıkların tedavisi, terminal dönemdeki bakım ve hastaların ihtiyaçlarının karşılanması konularında etkin olabilmeleri için empatinin mutlak olarak geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Tıp alanındaki teknolojik gelişmeler daha insancıl hemşirelik hizmeti sunumunu gerektirmektedir. Hemşireliğin meslektaşlar, diğer sağlık çalışanları, hastalar ve hasta yakınları ile ilişki içinde olmayı gerektirdiği düşünülürse empatinin etkili bir hemşirelik hizmeti için mutlak bir gereklilik ve hemşirelik hedeflerine ulaşmanın bir koşulu olduğu kabul edilmelidir (38).

Hemşirelik literatüründe, hemşire-hasta ilişkisinin; verilmesi amaçlanan tüm bakımın en önemli noktası olduğu üzerinde durulmaktadır. Eğer hemşireler hastaları birer birey olarak kabul etmez ve onların düşüncelerine değer vermezlerse, hastaların hemşirelerine güvenmeleri beklenemez. Eğer hemşire, hastanın ihtiyaçlarını hastanın bakış açısıyla değerlendiremezse, hastanın problemlerinin objektif olarak saptanması ve giderilmesi mümkün olmayacaktır. Bunlar sağlanamayınca hasta, hemşireyi sadece işini yapmak derdinde olan bir insan olarak görecektir. Hemşire-hasta ilişkisinin önemli bir amacı da, hastanın ihtiyaçlarını belirlemek ve gerekli bakımı sunmaktır. İhtiyaçların belirlenebilmesi için de, hemşire hastasını dinlemek ve bunun hasta için ne anlama geldiğini anlamak zorundadır. Bu ise empati bilgi ve becerisini gerektirir. Eğer hemşire, empatik bir şekilde hastasının amacının ve kapasitesinin farkında olmazsa, hastanın ihtiyaçlarına uygun bir bakımı vermesi beklenemez. Hemşireler yüksek düzeyde empati sergileyemedikleri sürece hastaların duygu ve düşüncelerini anlamaları mümkün değildir (22, 38, 39).

Empatinin kişilerarası ilişkileri kolaylaştırıcı özelliği bilindiği için üniversitelerde birçok bölümde, özellikle insan ögesi ile içiçe olan hemşirelik okullarında öğrenci hemşirelerin empati becerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Fakat hemşirelik

öğrencilerine eğitimleri sırasında, empati bilgi ve becerisinin yeterince kazandırılmaması hemşire eğitimcilerin dikkate almaları gereken ortak bir noktadır. Hemşireliğin majör amaçlarından birisi de hastanın tam anlamıyla değerlendirilmesi olmalıdır. Hemşire eğitimciler, hemşirelik alanında düşük empatiye neden olan faktörleri araştırmalı, kavramalı ve azaltmalıdırlar. Hemşirelik eğitimi ve uygulaması konusunda yapılmış olan değişiklikler hemşirelikteki empati seviyesini yükseltmiş olabilse de bu konuya dair bir bilgiye literatürde rastlanmamaktadır. 1990'lı yıllarda yayınlanan literatürlerde hemşirelerdeki düşük empati seviyesinin devam ettiği söylenmektedir. Reynolds, empatinin halen birçok klinik alanda kültürel bir norm olarak kullanılmadığını bildirmektedir. Ayrıca Reynolds, mezun hemşirelerin empati seviyelerinin düşük, öğrenci hemşirelerdeki bu durumun ise merak konusu olduğunu söylemektedir (15, 21, 38).

Hemşirelik hizmetlerinin niteliğinin gelişmesinde en önemli ve öncelikli koşullardan birisi eğitimin niteliğinin yeterli olmasıdır. Hemşirelik eğitimi öğrencilere, güçlü bir mesleki kimlik, çağdaş ve hümanist değerler kazandırmalı, hemşirelik hizmetini bilimsel temele dayandırmayı sağlayan ana konuları öğretmelidir. Bunlardan birisi de iletişim bilgi ve becerisidir. Empati kavramının olmadığı bir iletişim biçimi düşünülemez (7, 23, 40).

Görüldüğü gibi empati bilgi ve becerisi hemşirelik için vazgeçilmez köşe taşlarından birisidir. Hemşirelik eğitiminin hedeflerinden birisi de bu bilgi ve becerinin öğrencilere kazandırılmasıdır (38).

Bu çalışmada amaç, Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemektir. Konuya ilişkin düşüncemiz, “ Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerinin yüksek olduğu; hemşirelik eğitimi alan ve almayan öğrencilerin empati becerileri arasında fark bulunduğu ” yönündedir.

Hemşire öğrencilerin empati becerilerinin bilinmesi, hemşirelik eğitimini yönlendirici bir katkı sağlayabilir. Ayrıca bu konuda gözlenen yetersizliklerin giderilmesine ve insana yönelik yardım meslek elemanlarını yetiştiren benzeri

programlardaki içeriğin düzenlenmesine, eğitimin kalite ve süresinin yeniden gözden geçirilmesine katkıda bulunacak verilerin elde edilmesini sağlayabilir.

GENEL BİLGİLER

Empatinin Tanımı ve Tarihçesi

Empati terimi eski Yunanca'da, içine anlamına gelen "em" ve algılama anlamına gelen "patheia" kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Empati kavramını ilk kullananlardan birisi Alman psikolog Theodor Lipps' dir. Lipps' e göre Almanca'da empati anlamına gelen "einfühlung", bir insanın kendisini karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendisini onun içinde hissetmesi ve bu şekilde o nesneyi özümseyerek anlamaya çalışması sürecidir. Lipps' ten sonra 1909 yılında Titchener, Yunanca "empathia" kelimesinden esinlenerek "einfühlung" terimini ilk kez İngilizce'ye "empathy" olarak çevirmiştir. Allport, empatiyi " cisimleri, kendini ve diğerlerini bilmek; bireysel niteliklerin veya başkasının kişiliğinin anlaşılması" olarak tanımlamıştır (8, 9, 10, 15, 44).

Empati kavramını doğrudan kullanmamasına rağmen Adler, " başkasının gözleriyle görmek, başkasının kulaklarıyla duymak, başkasının kalbiyle hissetmek " şeklindeki açıklamasıyla empatinin anlamının gelişmesine katkıda bulunmuştur (44).

Empati yerine " katılımcı gözlem " kavramını tercih eden Sullivan, karşılıklı ilişkide katılımın önemine dikkat çekmiştir. O' na göre bir insanı anlamak için onu karşıdan gözleyerek, sezgi yolu ile yaşamakta olduğu durumu kendi içimizde canlandırmaya çalışmak gerekir (44).

Empati tanımının tarih içinde başlıca üç aşamadan geçtiği görülmüştür. Bu aşamalar incelendiğinde:

1. 1950' li yıllarda özellikle Dymond tarafından empatiyi ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu yıllarda bilişsel nitelikli bir kavram olarak ele alınan empati, "bir

insanın karşısındaki insanı tanıyarak, kendini onun yerine koyması ve onun özellikleri hakkında bilgi sahibi olması” olarak tanımlanmıştır (10, 14, 15).

2. 1960’ lı yıllarda empatinin bilişsel yönünün dışında duygusal yönünde bulunduğu, yani karşısındakinin hissettiği duyguların aynısını hissetmek olduğu vurgulanmıştır (14,15).
3. 1970’ lerdeki empati anlayışına göre, empati kuran kişi kendi üzerinde yoğunlaşmak yerine dikkatini karşısındaki kişiye vermiştir. Bu yaklaşımda kişi kendisinin ne hissettiğinden çok karşısındakinin ne hissettiği üzerinde durmuştur (10, 14, 15).

1980’ li yıllarda ise Ivey, bireyin içinde yaşadığı kültürden ayrı tutulamayacağını belirtmiş, bu nedenle karşısındaki kişinin kültürü ile de empati yapmanın gerekliliği üzerinde durmuştur. Dökmen’e göre ruh sağlığı alanında kullanılan yaklaşımların büyük bir kısmı kültürün ürünüdür (16, 32).

Günümüzde ise empati denildiğinde aklımıza bu konuda birçok çalışması bulunan Carl Rogers gelmektedir. Empatiyi kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması ve durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlayan Rogers, empatiye duygusal bir boyut kazandırmıştır. Rogers’ ın empati tanımı, bir kişinin karşısındaki kişi ile empati kurabilmesi için gerekli olan üç temel ögeden oluşmaktadır (14, 15, 49).

- a) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için de karşısındaki kişinin rolüne girmeli, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerine geçebilmelidir (14, 15).
- b) Empati kurulabilmesi için karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerinin anlaşılması yeterli değildir. Bu noktada empatinin iki temel bileşenini unutmamak gerekir. Bunlar, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleridir.

Karşıdaki kişinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlama bilişsel nitelikli bir etkinlik, karşıdaki kişinin hissettiklerinin aynısını hissetmek ise duygusal nitelikli bir etkinliktir. Bu yönüyle bilişsel bileşen, duygusal bileşenin ön şartıdır denilebilir (14, 15).

- c) Empati tanımındaki son ögede ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayış karşıdaki kişiye iletilir. Karşıdaki kişinin duygu ve düşünceleri tam olarak anlaşılabilir eğer anlaşıldığı ona ifade edilmezse empati kurma süreci tamamlanmış sayılmaz (14, 15).

Karşımızdaki insanlara empatik tepki vermenin başlıca iki yolu vardır. Bunlardan birincisi, yüzümüzü ve bedenimizi kullanarak onu anladığımızı ifade etmek; ikincisi ise sözlü olarak onu anladığımızı iletmektir. Empatik tepki vermenin en etkili yolu ise, bu yöntemlerin her ikisini birlikte kullanmaktır (14, 15).

Empati ile Karıştırılan Kavramlar

Empati kavramının farklı boyutları ele alınarak değişik tanımları yapılmasına rağmen; sempati, özdeşleşme, içtenlik ve sezgisel tanı gibi kavramlarla karıştırıldığı görülmüştür. Empatinin bu kavramlarla farkını görmek açısından bir karşılaştırma yapmak uygun olacaktır (3, 15).

Empati ve sempati:

Empati ve sempati kavramları, başkalarının duygularına gösterilen bir tepki oldukları için çoğunlukla birbirleriyle karıştırılırlar. Fakat bunlar birbirinden farklı iki kavramdır (3, 11, 15, 37, 48, 50).

Empatide karşıdaki kişiyi anlamak, onun duygusal yaşantısına katılmak ve onun bu yaşantısındaki çarpıcı bazı noktaları algılayabilmek söz konusudur. Sempati empatiye göre daha sınırlıdır. Çünkü, sadece karşıdaki kişinin duygularına katılmak sözkonusudur. Ayrıca sempatide, sempati duyan kişinin yaşantıları vardır. Oysa

empatide, empati duyan kişi kendi istek, duygu ve yönelimlerinden uzakta kalır ve kendini bir anlamda karşısındaki kimseye verir, onun yaşantısına katılır ve bu yaşantıyı onun bakış açısıyla görmeye çalışır. Kısaca empati kuran kişi karşıdaki birey gibi davranır. Sempatide duyan ise karşıdaki birey olur. Sempatide karşıdaki kişi ile ortak duygu, ilgi ve çıkarlar paylaşılır. Empatide ise karşıdaki kişinin duyguları doğru olarak hissedilmeye çalışılır (3, 11, 15, 29, 35, 37, 48, 50, 52).

Günlük hayatta insanlara empati ve sempati duyulabilir. İnsanlar kendilerine sempati duyulduğunda bir gruba ait olduklarını, empati kurulduğunda ise anlaşıldıklarını hissederek (3, 15, 35, 48, 52).

Empati ve zdeşleşme:

Empati zdeşleşme ile karıştırılmamalıdır. Çünkü özdeşleşmede karşıdaki kişi gibi olma ve onun gibi davranma sözkonusudur. Yani kişi kendi benliğini silerek, karşısındaki kişinin benliğine bürünür. zdeşleşmede iki kişi aynı benliği paylaşır. Oysa empatide iki ayrı benlik birlikte varolur (3, 8, 15).

Empati ve içtenlik:

Kişinin, karşısındaki kişinin i dünyasındaki duygularını anlamaya ve yaşamaya çalışması empati, bu sırada kendi yaşantısını da algılamak için çaba göstermesi ise itenliktir. içtenlik, savunmaya yada engellemeye girmeksiz kişinin kendi yaşantısını karşıdaki kişiye iletmesini sağlar. Akkoyun, içtenlik ve empatinin, empati ve sempatide olduğu gibi birbirlerini dışlamaktan ziyade tamamladığı üzerinde durmaktadır (3, 8, 13, 15).

Empati ve sezgisel tanı:

Empati ve sezgisel tanı hemen hemen birbirinin karşıtı iki kavramdır. Sezgisel tanı kişinin ihtiyaç ve yönelimlerini ortaya çıkarma, çözümlleme ve formüle etme yeteneğiyle ilgilidir. Burada kişi karşısındakinin yaşantısına bilinçli olarak katılmaz,

onun yaşantısını gözler ve gözlemlerini yorumlar. Bu yönü ile sezgisel tanıda olaylar hakkında doğrudan doğruya bir değerlendirme yapma söz konusudur. Oysa empatide her türlü değerlendirmeden kaçınılmaktadır (3, 8, 15).

Empatik Tepki Basamakları

Çeşitli durumlar karşısında verilebilecek empatik tepkilerin en kalitesizden en kaliteliye doğru sıralanmış haline empatik tepki basamakları denir. Empatik tepki basamaklarının saptanmasındaki amaç; kişilerin empatik becerilerinin ve eğilimlerinin ölçülmesidir (5, 15, 17).

Az sayıda olmakla birlikte yabancı literatürde birtakım empatik tepki sıralamaları bulunduğu görülmektedir. Bu konuda yapılmış çalışmalar incelendiğinde Truax ve Carkhuff empatik tepkiyi 9, Hammond ve arkadaşları ise 5' i temel 2' si ara olmak üzere toplam 7 basamakta ele almıştır (5, 44).

Dökmen ise 1988 yılında ortaya koyduğu aşamalı empati sınıflamasında onlar basamağı, ben basamağı ve sen basamağı olmak üzere üç temel empati basamağı belirlemiştir. Bu basamakların her birisi ise kendi içinde “ düşünce” ve “duygu” olmak üzere iki alt basamaktan oluşmaktadır (15, 17).

Onlar basamağı: Bu basamakta tepki veren kişi karşısındaki kişinin kendisine anlattığı sorun üzerinde düşünmez; sorun sahibinin duygu ve düşüncelerine dikkat etmez; soruna ilişkin olarak kendi duygu ve düşüncelerinden de söz etmez. Sorunu dinleyen kişi o ortamda bulunmayan üçüncü şahısların (toplumun) görüşlerini geri bildirim olarak dile getirir, birtakım genellemeler yapar, atasözleri kullanır (1, 14, 15, 17).

Ben basamağı: Bu basamakta empatik tepki veren kişi ben merkezcidir; sorunu anlatan kişinin duygu ve düşüncelerine eğilmek yerine sorun sahibini eleştirir, ona akıl verir; bazen de kişiyi kendi sorunuyla başbaşa bırakarak kendinden sözetmeye başlar (1, 14, 15, 17).

Ben basamağında tepki veren kişiler, duygusal ve bilişsel açıdan sorun sahibinin rolünü almadıkları için yeterli düzeyde empati kurmuş sayılmazlar, fakat karşısındaki kişiyi bir ölçüde rahatlatırlar. Bu yönüyle ben basamağındaki tepkiler, onlar basamağındaki tepkilere oranla daha kaliteli sayılabilirler (14, 15).

Sen basamağı: Bu basamakta empatik tepki veren kişi, kendisine sorunu ileten kişinin rolüne girer, olaylara onun bakış açısıyla bakar. Kendisine iletilen sorun karşısında toplumun düşüncelerini yada kendi düşüncelerini dile getirmek yerine doğrudan doğruya karşısındaki kişinin duygu ve düşünceleri üzerinde odaklaşarak, o kişinin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamaya çalışır (1, 14, 15, 17).

Dökmen ayrıca bu üç tür empati basamağını kapsayacak şekilde on altı basamak oluşturmuştur.

1. Senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder: Bu basamakta empati kurmaya çalışan kişi bazı genellemeler yapar, felsefi görüşlere, atasözlerine başvurabilir. Dinlediği soruna ilişkin genelde toplumun neler hissedebileceğini dile getirir; sorunu anlatan kişiyi toplumun değer yargıları açısından eleştirir (15).

2. Eleştiri: Dinleyen kişi sorunu dile getiren kişiyi kendi görüşleri açısından eleştirir ve yargılar (15).

3. Akıl verme: Dinleyen kişi, karşısındakine ne yapması gerektiğini söyler, ona akıl verir (15).

4. Teşhis: Dinleyen kişi, sorununu anlatan kişiye veya soruna teşhis koyar (15).

5. Bende de var: Dinleyen kişi kendisine iletilen sorunun benzerinin kendisinde de bulunduğunu ifade eder (15).

6. Benim duygularım: Dinleyen kişi, anlatılan sorun karşısında kendi duygularını sözle yada davranışla ifade eder (15).

7. Destekleme: Dinleyen kişi, karşısındaki kişinin sözlerini yinelemeden onu anladığını ve onu desteklediğini belirtir (15).

8.Soruna eğilme: Dinleyen kişi, kendine anlatılan soruna eğilir, irdeler ve konuya ilişkin sorular sorar (15).

9. Tekrarlama: Dinleyen kişi kendisine iletilen sorunu gerektiğinde sorun sahibinin kullandığı bazı kelimelere de yer vererek, özetleyerek dinlediği sorunu kaynağına yansıtmuş olur. Bu arada dinlediği kişinin yüzeysel duygularını da anlamaya çalışarak yansıttığı cevaba ekler (15).

10. Derin duyguları anlama: Bu basamakta dinleyen kişi, kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, onun açıkça ifade ettiği yada etmediği tüm duygularını ve onlara eşlik eden düşüncelerini fark ederek bu durumu ona ifade eder (15).

Sözkonusu alt basamaklar incelendiğinde 1. basamağın onlar basamağına; 2., 3., 4., 5. ve 6. basamakların ben basamağına; 7., 8., 9. ve 10. basamakların ise sen basamağına karşılık geldiği görülmektedir. Ayrıca en kalitesiz ve en düşük empatik tepkinin 1. basamakta, en kaliteli ve en yüksek empatik tepkinin ise 10. basamakta olduğu ifade edilmektedir. Ancak gerçek anlamda empati yalnızca son dört basamakta yani sen basamağında ortaya çıkmaktadır (15).

Empatinin Ölçülmesi

Empatinin ölçülüş biçimiyle ilgili, literatürde çeşitli yaklaşımlar yer almaktadır. Bu çeşitlilik empatinin nasıl tanımlandığıyla yakından ilgilidir (9, 14, 15).

Hoffman' ın 1970 yılında yaptığı empati tanımına göre empati ölçümleri fizyolojik ve sözel, davranışsal ölçümler olarak 2 grupta toplanmıştır (15, 44).

Gladstein ise empati ölçeklerini bilişsel ve duyuşsal ile objektif ve subjektif olarak 2 boyuta yerleşmiştir (15, 44).

Çeşitli empati tanımlarından yola çıkılarak belirlenen empati ölçümleri başlıca 4 ana grupta toplanabilmektedir:

1) Bu grupta Rogers'tan önceki empati anlayışı hakimdir. Yani empatik becerinin ölçülmesi bir tür algı ölçeği niteliği taşımaktadır. Bu dönemde empatinin ölçülmesi kişilerin birbirlerini nasıl algıladıklarının ölçülmesi demektir. Dymond' un empatik yetenek ölçeği bu tür ölçeklere örnek olarak gösterilebilmektedir (14, 15).

2) Empati kurma becerisini kişiliğin bir boyutu olarak ele alan ölçekler: Bu grupta yer alan ölçekler günlük yaşamlarında empati kurma eğilimi yüksek olan kişilerin kişilik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hogan' ın geliştirdiği ölçek, bu tür ölçeklere örnek olarak gösterilebilmektedir (14, 15).

3) Bir başkasının rolünü alma, onu doğru anlama becerisini ölçen ölçekler: Bu grupta Rogers' ın empati tanımı önem kazanmaktadır. Ölçümlerde ise bir kişinin karşısındaki kişinin belli bir konudaki duygu ve düşüncelerini ne ölçüde doğru anlayabildiği, onun hissettiklerini ne ölçüde hissedebildiği belirlenir (14, 15).

4) Belli uyarıcılar karşısındaki empatik tepkilerin ölçüldüğü ölçekler: Bu gruptaki ölçekler kendi aralarında 5 alt gruba ayrılabilirler:

a) Bir terapist, bir danışanla empati kurmaya çalışmış ise; danışandan yada bu etkileşimi gözlemiş olan bir gözlemciden, terapistin ne derece başarılı empati kurduğunu bir ölçek üzerinde belirtmesi istenir (14, 15).

b) Örneğin; video teyp yada filmlerden yararlanılarak terapistte birtakım olaylar gösterilir. Terapistin bu olaylardaki kişilerin ne tür duygular taşıdıklarını tahmin etmesi istenir (14, 15).

c) Deneklere çeşitli duyguların sergilendiği birtakım kişilerarası ilişkiler film yada videoda gösterilerek, seyretmiş oldukları kişilerle empati kurmaları, onların taşıdıkları duygular hakkında tahmin yürütmeleri istenir (14, 15).

d) Empatik becerisi ölçülecek olan deneklere, küçük olaylar anlatılır ve olaylardaki kişilerin hangi duyguları sergiledikleri sorulur. Bazı araçlarda ise deneklerden kendilerine verilen empatik tepkilerden en iyisini seçmeleri istenir (14,15).

e) Fizyolojik tepkilerin değerlendirilmesinde ise deneklerin belli uyarılar karşısındaki sözel yada davranışsal nitelikteki empatik tepkileri değil, fizyolojik birtakım göstergeleri ölçülür (14,15).

Empati Eğitimi

Rogers, empatik olabilmeyi her insanda bulunmayan bir tür sosyal duyarlılık, bir kişilik özelliği olarak tanımlamakta ve bu becerinin eğitimle daha da geliştirilebileceği üzerinde durmaktadır (9, 15).

Empatik beceriyi genel iletişim becerisinin bir parçası olarak gören araştırmacılar, bu becerinin eğitim ile geliştirildiğini gösteren pek çok çalışma yapmışlardır. Sözkonusu araştırmacılarından Cooker, Charchia ve Collingwood bu işleme “ iletişim becerisi eğitimi ” (Communication Skill Training); Gantt Bihlingsley, Goirdani, Payne, Weiss ve Kapp Dalton “ empati eğitimi ” (Empathy Training); Saltmarah “ empatik mülakat becerisi eğitimi ” (Empathic İnterview Skills Training) adını vermektedir (9, 13, 44).

Literatürde, empati eğitiminin herkese yararlı olabileceği, fakat özellikle belirli alanlarda çalışan kişilerin bu tür bir eğitime daha çok ihtiyaçları olduğu üzerinde durulmaktadır. Empati eğitiminin gerekli görüldüğü gruplar arasında öğretmenler, sosyal çalışmacılar, hemşireler, psikiyatristler, psikologlar ve danışmanlar yer almaktadır (9, 15, 44).

Terapötik iletişimde önemli bir yere sahip olan empati, didaktik eğitim tekniği ve modelden öğrenme tekniği, yaşantısal eğitim tekniği ve rol oynama tekniği gibi yöntemlerle geliştirilebilmektedir (13, 44).

Didaktik eğitim tekniği: Bu teknikte, kişilere bir uzman tarafından terapötik iletişim ve empati konusunda kuramsal bilgiler verilir (9, 13, 39, 44).

Yaşantısal eğitim tekniği: Kişilerin, bir başkası ile gerçekleştirdikleri iletişim, banttan, videodan veya gözlem odasından eğitimi veren uzmanlarca izlenerek geri bildirim verilir (9, 13, 44).

Rol oynama tekniği: Empatik tutum bir çeşit rol almadır. Bu fikirden yola çıkılarak geliştirilen bu teknikte kişi, duruma göre, bazen kendisi olarak, bazen de karşısındakinin rolüne girerek iletişim kurar ve empatik becerisini arttırmaya çalışır (9, 13, 44).

Özellikle psikodrama içinde sık kullanılan bu yöntemde kişi, karşısındaki kişinin rolüne girerek, olaylara onun bakış açısıyla bakmaya ve onun hissettiklerini anlamaya çalışır (9, 13, 44).

Modelden öğrenme tekniği: Bir uzmanın model alındığı bu teknikte kişi, uzmanın diğer bir kişi ile gerçekleştirdiği iletişimlerini, doğrudan veya videodan gözleyerek empati kurmayı öğrenir (9, 13, 44).

Empati eğitim programlarında bu 4 teknikten sadece bir tanesi kullanılabilir gibi, birkaçı birarada da kullanılabilir (13, 44).

Empati eğitiminde bu 4 teknikten hangisinin daha etkili olduğu konusunda yapılan bir araştırma sonucuna göre, yaşantısal eğitim tekniği tek başına etkili değildir. Didaktik ve modelden öğrenme tekniklerinin kullanılması daha etkili sonuçlar vermektedir (13, 44).

Hemşirelik eğitimi sırasında empati becerilerinin kazandırılması için sıklıkla rol oynama tekniği ve tartışma tekniği kullanılmaktadır. Burada eğitimci, öğrencilerden üzüldüklerinde yada sevindiklerinde neler hissettiklerini yazmalarını isteyerek öğrencilerin özellikle kendi duygularını fark etmelerini ve başkalarını anlama yetisi

kazanmalarını sağlar. Rol oynama tekniğinde öğrenci, kendisini karşısındakinin yerine koyarak içgörü kazanır ve karşısındakinin duygularını anlamaya çalışır (13, 44).

Akademik eğitim ve hizmet içi eğitimde empati eğitiminin verilebilmesi için çalışma grubu yöntemi (workshop) önerilmektedir (13, 44).

Empati ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Brown ve Hunter, 1987'de yaptıkları çalışmada yoğun bakım ünitesi hemşireleri, ameliyathane hemşireleri, hastane yöneticileri ve psikiyatristlerin empatik iletişim becerilerini araştırmışlar ve empati ile kişilerarası uyum arasında yüksek bir ilişki bulmuşlardır. Gruplar arasında psikiyatri servisi çalışanları lehine fark görmüşlerdir (54).

Pek ve arkadaşlarının (34) pediatri hemşireleri üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda, pediatri hemşirelerinin empatik beceri puanları ile çalışma durumları, mezun oldukları okul, çalışma şekilleri arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Hemşirelerin yaşları, çocuk sayıları, çalışma yılları ile empatik beceri puanları arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Rehber öğretmenlerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini çeşitli değişkenler yönünden inceleyen Yıldırım, kadınların empatik beceri düzeylerinin erkeklere, bekarların empatik beceri düzeylerinin evlilere, psikolojik danışma ve rehberlik mezunlarının empatik beceri düzeylerinin diğer programlardan mezunlara, mesleğe isteyerek girenlerin empatik beceri düzeylerinin isteyerek girmeyenlere oranla daha yüksek olduğunu bulmuştur (44).

Ruh sağlığı alanında çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen Tanrıdağ (45), danışma psikologlarının empatik eğilim ve beceri düzeylerinin diğer meslek gruplarına oranla daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ruh sağlığı alanında çalışan personelin empatik beceri düzeylerinin cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır.

Aydın'ın (9) empatik becerileri çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmada, yardım meslekleri olarak adlandırılan doktorluk, öğretmenlik, polislik gibi mesleklerde çalışan kişilerin empati düzeyleri, mühendis ve teknisyenlere göre; kadınların empati düzeyleri ise erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Empati ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, mesleki kıdem ve empati düzeyi arasında mesleğe yeni başlayanların lehine anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Raudonis'in terminal süreci yaşayan hastalar ve aileleri ile, hemşireleri arasındaki empatik ilişki ve sonuçları üzerine yaptığı araştırmada; kendilerine bakım veren hemşirelerdeki empatik tutumu farkedilen hastaların, fiziksel ve duygusal iyi oluşlarında empatik tutumun %99 oranında etkili olduğu görülmüştür (33).

Raid ve Ponte, kanserli hastalarla çalışan hemşirelerin empati düzeylerini incelerken, hemşirelerin çalışma yılları ile empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuç olarak hemşirelerin çalışma yılları ve yaşları arttıkça empatik olarak yanıt verme puanlarının azaldığı bulunmuştur. Benzer şekilde Mynatt, çalışma deneyimi ve empati arasında tersine bir ilişki olduğunu saptamıştır (33).

Aştı ve Turgay (6), yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin eğitim durumları ile empati düzeylerini karşılaştırdıkları araştırmada, bunlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını, ancak lisans mezunu hemşirelerin daha yüksek empati puanı aldıklarını, hemşirelerin çalıştıkları birim ile empatik becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını bildirmişlerdir.

Maguire tarafından meme kanseri nedeniyle mastektomi yapılan kadınlarla yürütülen takip çalışmasında, hemşirelerin, anksiyete ve depresif durum gösteren ya da görünüşü ile ilgili problem sergileyen kadınların yalnızca %30'una anlayış gösterebildikleri saptanmıştır (38).

Williams, bakımevlerinde kalan yaşlılarda dehumanizasyon, depersonalizasyon durumuna hemşirelik hizmetlerindeki empatik yaklaşımın etkilerini incelemiştir. Hemşireler, yaşlılara sekiz hafta boyunca düşük ve yüksek empatik yaklaşım

göstermişler ve sonuçta yüksek empatik yaklaşım gösterilen grupta kişisel konseptler konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir artış saptanmıştır (38).

La Monica ve arkadaşlarının kanser tedavisi gören hastalara bakım veren hemşireler üzerinde yaptığı bir çalışmada empati eğitim programına katılan hemşirelerin hizmet verdiği hastalarla, eğitim programına katılmayan hemşirelerin hizmet verdiği hastalar karşılaştırılmış ve birinci gruptaki hastaların daha az düşmanlık ve anksiyete gösterdikleri bulunmuştur (54).

Reynolds ve Presly tarafından yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin empati becerileri psikiyatri hemşireliği teorik ders döneminden sonra, klinik psikiyatri uygulaması sırasında ve uygulama bittikten sonra olmak üzere toplam üç aşamada ölçülmüştür. Ölçümler sonucunda empatik beceri açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur (54).

Yaşar'ın (54) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin empatik beceri puanlarının, hemşirelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yıldırım ve arkadaşlarının (55) yaptığı çalışmada, Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu I., II., III., ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri puanları karşılaştırılmış ve aralarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Günlük hayatta empati yapabildiğini söyleyenlerin empatik beceri puanları, yapamadığını söyleyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Ergül'ün (19) Sağlık Meslek Liseleri'nde yaptığı çalışmada hemşireliği isteyerek, istemeyerek ve tesadüfen seçen öğrencilerin empatik becerileri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca I. ve IV.sınıf öğrencilerinin empatik beceri puanları arasında da fark bulunmamıştır.

Kaygı düzeyinin empatik beceri üzerindeki etkisini inceleyen Akçalı (2), Boğaziçi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü I.ve IV.sınıf

öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminin empatik beceri gelişimini olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Şimşek'in (44) öğretmen ve öğrencilerin empatik tepkilerini karşılaştırdığı çalışmada, öğrencilerin empatik beceri düzeyinin öğretmenlerden yüksek olduğu, öğrencilerin verdikleri empatik tepkilerle karşıdan bekledikleri empatik tepkiler arasında fark olmadığı, öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri empatik tepkileri alamadıkları saptanmıştır.

Çıtak'ın (13) hemşirelik yüksekokulu öğretim elemanlarının empatik beceri ve tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada, hemşirelik yüksekokulu öğretim elemanlarının empatik beceri ve duygusal tükenme puan ortalamaları, sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca hemşirelik yüksekokulu öğretim elemanlarından psikiyatri hemşireliği anabilimdalında görev yapanların empatik beceri puanları, diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Becker ve Sands, öğrencilerin dört yıllık eğitimleri içindeki empati düzeylerini değerlendirmiş ve eğitim süreci ile empati düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamıştır (33).

Tıp öğrencilerinde empatik beceriyi geliştirmek üzere yaşantısal yaklaşımı kullanarak bir eğitim programı düzenleyen Poole ve arkadaşları, bu eğitimin etkinliğini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda eğitimden geçen öğrencilerin empatik beceri düzeyinin, eğitime katılmayan öğrencilerden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (33).

Rol oynama yaklaşımını kullanarak tıp öğrencilerinin empati düzeylerini arttırmayı amaçlayan Fine ve arkadaşları, özel olarak düzenlenen bu eğitim programını klasik eğitim ile karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda rol oynama yaklaşımı ile yapılan eğitimin, klasik eğitime göre empatiyi geliştirmede daha etkin olduğunu bulmuşlardır (33).

Payne ve arkadaşlarının didaktik, yaşantısal ve model alma yaklaşımlarının çeşitli kombinasyonlarını kullanarak yaptıkları araştırmada, tek başına didaktik ve yaşantısal eğitimin yeterli olmadığı, model alma yönteminin ve didaktik yöntemin birlikte kullanıldığı durumlarda, empatiyi daha etkin bir şekilde geliştirmenin mümkün olduğu saptanmıştır (33).

Hemşirelerin aktif dinleme ve hastayı anlama yeteneklerini geliştirmek üzere, didaktik, model alma, yaşantısal öğrenme ve rol oynama yaklaşımlarının tümünü içeren bir eğitim programı düzenleyen Olsen ve Iwasiw, bunun üzerine yaptıkları araştırmada, eğitim sonrasında hemşirelerin aldığı puanların anlamlı derecede yüksek bulunduğunu ifade etmişlerdir (33).

Çeşitli öğrenme modülleri, akran danışmanlığı, kendini değerlendirme gibi aktif öğrenme yöntemleri kullanarak, terminal dönemdeki hastalara bakım veren hemşireler için profesyonel bir gelişim programı düzenleyen Yates ve arkadaşları, eğitime başlamadan önce, eğitim bittiğinde ve eğitimden üç ay sonra hemşirelerin empati düzeylerini incelemiştir. Yapılan araştırmada ikinci ve üçüncü ölçümlerde hemşirelerin empati düzeylerinin anlamlı derecede yükseldiği saptanmıştır (33).

La Monica ve Karshmer, hemşirelerin empati yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan, insanlararası ilişkiler modeline göre düzenledikleri profesyonel bir eğitim programı oluşturmuşlardır. Eğitimin uygulanması sırasında didaktik ve rol oynama yaklaşımı kullanılmış ve eğitim sonunda katılımcıların empati düzeylerinin anlamlı derece arttığı ifade edilmiştir (38).

Öz'ün (32) çalışmasında, hastanedeki hemşirelerin empati becerilerini geliştirmek üzere bir eğitim programı düzenlenmiştir. Didaktik yöntem, rol oynama, model alma, yaşantısal deneyim kazandırma yaklaşımı kullanılarak verilen eğitimin sonunda, hemşirelerin empatik iletişim becerileri artarken, empatik eğilim düzeylerinin artmadığı saptanmıştır. Öz'ün (31) yaptığı başka bir araştırmaya göre, son sınıf öğrencilerinin empatik becerileri ve empatik eğilimleri arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Kuipers ve Clemens, psikiyatri hemşireliği dersinin daha etkin bir şekilde verilebilmesi, öğrencilerde temel beceri ve hemşirelik girişimlerinin geliştirilebilmesi için eğitim programını farklı bir yöntemle vermeyi planlamışlardır. Eğitim süresince derslerde hastaların davranışlarını ve hemşirelerin girişimlerini gösterebilmek için rol oynama örnekleri kullanmışlardır. Eğitim dönemi sonunda rol oynamanın, öğretmede etkili bir yöntem olduğu, bu yöntemle öğrencilerin kendilerine güvenlerinin ve empati yeteneklerinin arttığı ifade edilmiştir (33).

Winefield ve Hansen'in (51) birinci sınıftaki tıp fakültesi öğrencilerine iletişim becerisi eğitimi verildikten sonraki durum değerlendirmesi çalışmasında, öğrencilerin %70' inin eğitim sonunda empatik tepkiler verme konusundaki yeteneklerinde oldukça ciddi kazanımlar elde ettikleri, fakat %30' luk kısmının hiç kazanım elde edemediği saptanmıştır.

Reynolds ve arkadaşlarının (39) yaptığı bir araştırmada, hemşirelere bir dizi görüşme sonunda, hastaları ile nasıl empati kuracaklarını öğreten bir empati geliştirme eğitimi düzenlenmiştir. Eğitimden önce deney ve kontrol gruplarının empati puanları ölçüldüğünde, her ikisinin de birbirine yakın olduğu görülmüştür. Birinci görüşmenin sonunda yapılan ölçümde iki grup arasında fark bulunmazken, ikinci ve üçüncü görüşmenin sonunda yapılan ölçümlerde deney grubunun empati puanlarının yükseldiği, kontrol grubunun empati puanlarının ise statik kaldığı görülmüştür.

Yukarıda da belirtildiği gibi ülkemizde, empati konusunda hemşireler tarafından yapılmış çalışmalar sınırlıdır.

Empati ve Hemşirelik

İnsanın psiko-sosyal bir varlık olma özelliği ; onun diğer insanlarla beraber olma zorunluluğunu getirmektedir. Bireyin mutlu ve düzenli bir yaşam sürdürebilmesi ve toplum içinde bir yer kazanabilmesi, diğer insanlarla etkili ve sağlıklı iletişim kurma yeteneğine bağlıdır. İnsanlar, anlaşılmayı ve kendilerinden hoşlanılmasını arzu ederler. Sağlıklı iletişimin olmadığı bir ortamda kişilerin birbirlerinin duygularını anlamalarına

olanak olmadığı gibi, bunun doğru olarak karşıya aktarılması da mümkün değildir. Sağlıklı bir iletişimin temelini oluşturan öğelerden birisi de empatidir (15, 28, 30, 46, 50).

Sağlık personeli ile hasta arasında kurulan güvenli bir ilişki, hastanın duygularını ve endişelerini paylaşmasını kolaylaştırır. Önyargısız, kabullenici ve empatik tutum hastanın sıkıntılarını ifade etmesine ve uyumuna yardımcı olur. Hastalar genellikle sağlık personelinin etkili iletişim kurmadaki yeteneklerine önem vermektedirler. Bu konuda hastalardan ve hasta yakınlarından gelen en büyük şikayetler, sağlık personelinin özellikle hemşirelerin hastayla olan iletişimindeki bozuklukların giderek arttığı yönündedir (38, 39).

Hemşire hasta ilişkisi, hemşirenin, hastanın bedensel, toplumsal ve duygusal esenliğine yararlı olacak biçimde mesleksel bilgi ve becerilerini uygulama rolünü gerçekleştirdiği bir etkileşim biçimidir. İletişim, hemşire-hasta etkileşiminin temelini oluşturur. Hemşire-hasta ilişkisinin tedavi edici olması için, kullanılan iletişimin amaçlı ve planlı olması gerekir. Hemşirelikte iletişimin amacı, hizmet verilen bireyi ve sorununu tanımak, nasıl bir bakıma ihtiyacı olduğunu belirlemek ve sonuçta bakımın amacına ulaşmaktır. Bakımın amacı, bireyin sorunlarıyla daha iyi başedebilir duruma gelmesini sağlamaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için kullanılan iletişim tekniklerinin iletişimi açık tutan, sürdüren nitelikte olması gerekmektedir. İletişimi açık tutan teknikler hasta bireyin duygularını, düşüncelerini, ihtiyaçlarını ifade etmesini kolaylaştıran tekniklerdir. Bu tekniklerin olmadığı durumlarda, hasta kendini ifade etme olanağı bulamayacağı için davranışları anlaşılmayacak, ihtiyaçları belirlenemediği için karşılanamayacaktır. Bu ise hastanın hakkı olan bakım hizmetini almamasına yol açacaktır (22, 27, 40).

Sağlık hizmetlerinde çalışan hemşirelerin belli beceri ve davranışları kazanmış olmaları gerekir. Etkili iletişim için gerekli olan beceri ve koşullar arasında empati, yakından ilgilenme ve koşulsuz kabul sayılabilir. Bu beceri ve koşullar arasında ilk sırada yer alan empati, hemşirelerin hastalarla öznel ve nesnel ilişkiler kurmasında önemli rol oynar (47).

Hemşireler, hastalarla onların bakım ve ihtiyaçlarını saptamak için etkileşime girerler. Bu etkileşim sırasında hastanın doğru bir şekilde anlaşılması, doğrudan hemşirenin empati becerisi ile ilişkilidir. Empatik iletişim, hastanın duygusal alanına girebilmeyi gerektirir. Hastalara empatik bir tutumla yaklaşan hemşireler, onların ihtiyaçlarını daha doğru saptayabilecek ve olumlu sonuçlar elde edeceklerdir (22, 47, 48).

Empati, bireyselleşmiş bakımı vermede ve terapötik bir ortam oluşturmada önemli bir yere sahiptir. Empatinin etkin kullanımı hasta memnuniyetini, hasta memnuniyeti ise genel sağlık durumunu olumlu yönde etkileyecek, bu durum doğrudan verilen hizmetin kalitesini yükseltecektir. Öz' e göre sağlık bakım sistemi içinde hemşirelik uygulamalarının kalitesinin yükseltilmesi, öncelikle etkili bir iletişimin kurulmasıyla mümkün olacaktır (1, 32, 46, 47).

Empati hastanın ne anlatmak istediğini anlamının yanında hemşirenin, hastanın şuanki duygularına karşı hassasiyeti ve bunu hastaya sözlü olarak anlatabilme yeteneğini de kapsar. Empati, hastanın duygularının farkında olmayı sağlar. İdeal terapist herşeyden önce empattır. Hasta ile ilişkide erken kurulan empati, sonraki başarıya işarettir (28, 38, 39, 40).

Diğer tüm bakım meslekleri gibi, hemşirelik de insanlara yardımcı olabilmek için vardır. Empati, hemşireliğin birçok amaç ve hedefi için önemli bir kavramdır. Buna göre empati, hemşirenin güven dolu bir ortam hazırlamasını ve hastanın ihtiyaçlarını anlamasını, hastanın konuşmaya hazır olup olmadığını yargılamasını, hastanın sağlık problemlerine olan tepkilerinin kaynak ve amaçlarını anlamasını sağlar. Birçok araştırma göstermiştir ki, yüksek empatici hemşirelik hizmeti, hastaların tedavilerinde pozitif sonuçlar elde edilmesini sağlar. Bu pozitif sonuçlar fizyolojik stresin azalması, kişisel konseptin güçlenmesi, anksiyete ve depresyonun azalmasıdır (38).

Doğuştan var olan ve bir kişilik özelliği olduğu kabul edilen empatici beceri, yardım meslekleri arasında çok önemli bir role sahiptir. Çünkü empati içtenlik, sıcaklık, kendini açma, yakınlık gösterme gibi beceri ve koşullarla ilişkili bir kavramdır. Bu

açısından bakıldığında empati hemşireler için vazgeçilmez iletişim becerisidir. Empati doğrudan öğretilmediği için eğitimsel yaşantılar yoluyla dolaylı olarak geliştirilebilmektedir. Hemşirelerin empatinin öğrenilebileceğini ve personel gelişim programlarıyla geliştirilebileceğini bilmeleri önemlidir. Empatik olma empatik insanlardan öğrenilebilir. Yani hemşire eğitimciler ve danışmanların hassas bir öğrenme yeteneğinin olması ve öğretirken empatik bir ortam yaratmaları gerekir (15, 40).

Empatinin kişilerarası iletişimi kolaylaştırıcı etkisinden dolayı, empatik becerilerini arttırmak amacıyla çeşitli meslek mensuplarına empati eğitimi verilmektedir. Bu meslekler içinde hekimler, ticaretle uğraşanlar, satış elemanları, öğretmenler, sosyal çalışmacılar, psikiyatristler, psikologlar, danışmanlar ve hemşireler sayılabilir (15).

Hemşirelere empati becerisi öncelikle hemşirelik eğitimi sırasında kazandırılmaya çalışılmaktadır. Psikomotor beceriler; teknik yöntemleri, özel malzeme ve aletleri kullanabilmeyi, işlemleri gerçekleştirmeyi, entellektüel beceriler; sistematik düşünmeyi, muhakeme etmeyi, duygusal beceriler ise; kişilerarası ilişkiler geliştirmeyi, empati yapabilmeyi, yaratıcı, esnek olmayı, gözlem, görüşme, danışmanlık yapabilmeyi içermektedir (55).

DSÖ yayınlarına göre hemşirelik eğitimi sırasında öğrencilerin iletişim becerilerinin geliştirilmesinin önemi üzerinde özellikle durulmaktadır. Etkili iletişim kurabilmek ise empatik iletişim becerilerinin geliştirilmesi ile mümkün olacaktır. Tüm bu nedenlerden dolayı, hemşirelik eğitimi boyunca öğrencilerin empatik becerilerinin geliştirilmesi önemli bir nokta ve gerekliliktir (31).

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü

Araştırma, Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemek amacıyla retrospektif (vaka - kontrol) bir çalışma olarak planlanmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Antalya il sınırları içinde yer alan Akdeniz Üniversitesi'nde, 01/11/2000 – 25/5/2001 tarihleri arasında, yetkililerden yazılı izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2000 / 2001 eğitim ve öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi bünyesinde öğrenim gören öğrencilerin tamamı oluşturmaktadır (N: 10186).

Araştırmamızın örneklemine, evren içinden seçilen ve araştırmamıza katılmayı kabul eden, basit rastlantısal ve amaçlı örneklem yöntemleriyle belirlenmiş öğrenciler (n:158) oluşturmaktadır (26, 41, 42,).

Örnekleme yapılırken amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak Antalya ve Akseki Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencileri (n: 98) vaka grubu olarak alınmıştır.

Kontrol grubu belirlenirken Akdeniz Üniversitesi bünyesindeki bölümlerden, mezuniyet sonrası insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşanacağı bölümler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda Alanya Hukuk Fakültesi ile Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu

Konaklama İşletmeciliği – Seyahat İşletmeciliği bölümlerinin 4. sınıf öğrencisinin olmadığı görülmüştür. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bölümleri arasında basit rastlantısal örnekleme yöntemi ile İşletme Fakültesi öğrencileri (n:60), kontrol grubu olarak saptanmıştır.

Her bir bölüm için amaçlanan bilgi ve becerilerin henüz kazandırılmadığı düşünülerek 1. sınıf öğrencileri, amaçlanan bilgi ve becerilerin yeterince kazandırıldığı düşünülerek 4. sınıf öğrencileri örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak denek özelliklerini içeren anket formu ve empatik beceri ölçeği (EBÖ) kullanılmıştır.

Denek özelliklerini İçeren Anket

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen ve öğrencilerin cinsiyeti, aile tipi, kardeş sayısı, kaçınıcı kardeş oldukları, anne ve babalarının çalışma durumları, anne ve babalarının eğitim durumları, mezun oldukları lisenin türü, öğrenim gördükleri bölüm, kaçınıcı sınıf öğrencisi oldukları, öğrenim gördükleri bölümü seçme sebepleri, kitap okuma alışkanlıklarının olup olmadığı, okudukları kitap türleri, “empati” kavramının tanımını yapıp yapamama durumları ile ilgili soruları içeren 15 soruluk bir anket formu kullanılmıştır (EK-1). Anket formu geliştirildikten sonra, anlaşılır olup olmadığını test etmek için Akdeniz Üniversitesi Akseki Sağlık Yüksekokulu ve Antalya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinden oluşan 10 kişilik bir gruba ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrası gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından, her bir bölüm ve sınıfa, ayrı ayrı zamanlarda, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, soruları öğrencilerin kendilerinin okuyup cevaplama istenerek veriler toplanmıştır.

Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ)

Dökmen (15) tarafından ülkemize uygulanmış, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ), günlük yaşamla ilgili kısa paragraflarla ifade edilmiş altı ayrı psikolojik sorunu içermektedir. Her bir sorunun altında, böyle bir sorunu dile getiren kişiye verilebilecek 12 empatik tepki sıralanmıştır (EK-2). (12 tepkiden bir tanesi, tesadüfi cevaplayanları belirlemek amacıyla konulmuş olan, sorunla ilgisiz bir tepkidir) Deneklerden, bu tepkilerden beğendikleri 4 tanesini seçmeleri istenmiştir. Ölçekteki altı sorunla ilgili olarak dörder tane, toplam olarak 24 tane empatik tepki seçen deneklere, seçtikleri her bir tepkinin karşılığı olan puan, ölçeğin cevap anahtarına bakılarak verilmiştir (EK-3). Verilen bütün puanlar toplanarak her bir öğrencinin empatik beceri puanı hesaplanmıştır.

Öğrencilerin empatik beceri puanları (EBP) hesaplanırken İşletme Bölümü öğrencilerinden 8, Hemşirelik Bölümü öğrencilerinden 11 olmak üzere toplam 19 öğrencinin, ölçeği tesadüfi cevapladığı anlaşılmış ve bunlar örneklem dışında bırakılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler, bilgisayarda SPSS (Statistical Package For Social Sciences) paket programında yüzdeler, ortalama, standart sapma, "t" testi, varyans analizi ve " F " testi kullanılarak 0. 05 yanılma yüzdesi ile değerlendirilmiştir (26, 41, 42).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızın prospektif olarak yapılması düşünülmüş fakat yüksek lisans tezi için ayrılan sürenin maksimum 2 yıl olmasından dolayı retrospektif olarak yapılması uygun görülmüştür.

BULGULAR

Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemek amacıyla planlanan çalışmamız, 2000- 2001 eğitim ve öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi bünyesinde öğrenim gören Hemşirelik Yüksekokulu öğrencileri (n: 98) ve İşletme Fakültesi öğrencilerinden (n: 60) yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızda elde edilen veriler 3 bölümde ele alınmıştır. Bunlar;

1.Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri

2.Öğrencilerin empati kavramına ilişkin bilgilenme durumları

3.Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ve empati kavramına ilişkin bilgilenme durumlarıyla empatik beceri puanlarının karşılaştırılmasıdır.

1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri

Bu bölümde öğrencilerin cinsiyeti, aile tipi, kardeş sayısı, kaçınıcı kardeş olduğu, anne ve babalarının çalışma durumları, anne ve babalarının eğitim durumları, mezun oldukları lisenin türü, öğrenim gördükleri bölüm, kaçınıcı sınıf öğrencisi oldukları, öğrenim gördükleri bölümü seçme sebepleri, kitap okuma alışkanlıklarının olup olmadığı ile ilgili veriler sunulmuştur (Tablo: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11).

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kız	122	77.2
Erkek	36	22.8
Toplam	158	100

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 77.2 (n=122) ' sinin kız, % 22.8 (n = 36) ' inin erkek olduğu gözlenmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Aile Tiplerine Göre Dağılımı

Aile Tipi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çekirdek Aile	146	92.4
Geniş Aile	8	5.1
Parçalanmış Aile	4	2.5
Toplam	158	100

Öğrencilerin aile tiplerine göre dağılımları incelendiğinde % 92.4 (n=146) ' ünün çekirdek aile, % 5.1 (n=8) ' inin geleneksel geniş aile, % 2,5 (n=4) ' inin parçalanmış aile üyesi oldukları gözlenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kardeşi Yok	8	5.1
1- 3	106	67.1
4- 6	33	20.9
7 ve üzeri	11	6.9
Toplam	158	100

Öğrencilerin kardeş sayılarına göre dağılımı incelendiğinde % 5.1 (n=8) ' inin kardeşinin olmadığı, % 67.1 (n=106) ' inin 1- 3 arası, % 20.9 (n=33) ' unun 4-6 arası, % 6.9 (n=11) ' unun 7 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduklarını Gösteren Dağılım Tablosu

Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Sayı (n)	Yüzde (%)
1. Çocuk	66	41.8
2. Çocuk	39	24.7
3. Çocuk	27	17.1
4. Çocuk	10	6.3
5. Çocuk ve üzeri	16	10.1
Toplam	158	100

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin % 41.8 (n=66) ' inin 1. çocuk, % 24.7 (n=39) ' sinin 2. çocuk, % 17.1 (n=27) ' inin 3. çocuk, % 6.3 (n=10) ' ünün 4. çocuk, % 10.1 (n=16) ' inin 5. çocuk ve üzeri grubunda olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Öğrencilerin Anne ve Babalarının Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Dağılımları

Çalışıp Çalışmama Durumu	Anne		Baba	
	Sayı (n)	Yüzde(%)	Sayı(n)	Yüzde(%)
Çalışan	23	14.6	123	77.8
Çalışmayan	135	85.4	35	22.2
Toplam	158	100	158	100

Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre dağılımı incelendiğinde % 14.6 (n=23) ' sının çalıştığı, % 85.4 (n=135) ' ünün çalışmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmama durumları incelendiğinde ise % 77.8 (n=123) ' inin çalıştığı, %22.2 (n=35) ' sinin çalışmadığı saptanmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	Anne		Baba	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okur yazar değil	21	13.3	4	2.5
Okur yazar	7	4.4	2	1.3
İlkokul mezunu	81	51.3	63	39.9
Ortaokul mezunu	17	10.8	21	13.3
Lise mezunu	20	12.6	38	24
Üniversite mezunu	12	7.6	30	19
Toplam	158	100	158	100

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları incelendiğinde; annelerinin % 51.3 (n=81)' ünün , babalarının % 39.9 (n= 63)' unun ilkokul mezunu olduğu; annelerinin %13.3 (n=21)' ünün okur-yazar olmadığı, babalarının % 19 (n= 30)' unun üniversite mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Mezun Oldukları Liselere Göre Dağılımı

Mezun Olunan Lise	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sağlık Meslek Lisesi	15	9.5
Meslek Lisesi	9	5.7
Anadolu Lisesi	17	10.7
Fen Lisesi	1	0.6
Süper Lise	21	13.3
Özel Lise	5	3.2
Devlet Lisesi	90	57
Toplam	158	100

Öğrencilerin mezun oldukları liselere göre dağılımı incelendiğinde % 57 (n=90)' sinin devlet lisesi, %13.3 (n= 21)' ünün süper lise mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 8. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımı

Öğrenim Görülen Bölüm	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hemşirelik	98	62
İşletme	60	38
Toplam	158	100

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları incelendiğinde % 62 (n=98)' sinin hemşirelik, % 38 (n=60)' inin işletme bölümünde öğrenim gördüğü belirlenmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölüm ve Sınıflara Göre Dağılımı

Öğrenim görülen sınıf	1		4		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hemşirelik	57	36	41	26	98	62
İşletme	27	17	33	21	60	38
Toplam	84	53	74	47	158	100

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ve sınıflara göre dağılımı incelendiğinde % 36 (n=57)' sının hemşirelik bölümü 1. sınıf, % 26 (n=41)' sının hemşirelik bölümü 4. sınıf, % 17 (n=27)' sinin işletme bölümü 1. sınıf, % 21 (n=33)' inin işletme bölümü 4. sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümleri Seçme Sebeplerine Göre Dağılımı

Öğrenim Görülen Bölümü Seçme Sebebi	Sayı (n)	Yüzde (%)
İsteyerek	78	49.4
Tesadüf	32	20.2
Aile yönlendirmesi ile	33	20.9
Açıkta kalmamak için	15	9.5
Toplam	158	100

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümleri seçme sebeplerine göre dağılımı incelendiğinde % 49.4 (n=78) ' ünün öğrenim gördüğü bölümü isteyerek, %20.2 (n=32) ' sinin tesadüfi, % 20.9 (n=33) ' unun aile yönlendirmesi ile, %9.5 (n=15) ' inin açıkta kalmamak için öğrenim gördüğü bölümü seçtiği görülmüştür.

Tablo 11. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıklarına Göre Dağılımı

Kitap okuma alışkanlığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Olan	117	74.1
Olmayan	41	25.9
Toplam	158	100

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarının olup olmadığı incelendiğinde, % 74.1 (n=117) ' inin kitap okuma alışkanlığının olduğu, % 25.9 (n=41) ' unun kitap okuma alışkanlığı olmadığı saptanmıştır. Kitap okuma alışkanlığı olanların ise sıklıkla roman, inceleme- araştırma- gezi, siyaset, psikoloji ve felsefe ağırlıklı kitaplar okudukları belirlenmiştir.

2. Öğrencilerin Empati Kavramına İlişkin Bilgilenme Durumları

Anketin bu bölümünde öğrencilerin empati kavramının tanımını yapabilme durumlarıyla ilgili veriler sunulmuştur (Tablo: 12, 13, 14, 15,).

Tablo 12. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Empati Tanımını Yapabilme Durumlarının Dağılımı

Cinsiyet	Kız		Erkek	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Empati tanımını yapabilme durumu				
Yapabilen	106	86.9	7	19.4
Yapamayan	16	13.1	29	80.6
Toplam	122	100	36	100

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre empati tanımını yapabilme durumları incelendiğinde kız öğrencilerin % 86.9 (n=106) ' unun empati tanımını yapabildiği, % 13.1 (n=16) ' inin yapamadığı, erkeklerin % 19.4 (n=7) ' ünün yapabildiği, % 80.6 (n= 29) ' sının yapamadığı görülmüştür.

Tablo 13. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıklarına Göre Empati Tanımını Yapabilme Durumları

Kitap okuma alışkanlığı	Olan		Olmayan	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Empati tanımını Yapabilme durumu				
Yapabilen	84	71.8	29	70.7
Yapamayan	33	28.2	12	29.3
Toplam	117	100	41	100

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre empati tanımını yapabilme durumları incelendiğinde kitap okuma alışkanlığı olanların % 71.8 (n=84) ' inin empati tanımını yapabildiği, % 28.2 (n=33) ' sinin yapamadığı; kitap okuma alışkanlığı olmayanların % 70.7 (n=29) ' sinin yapabildiği, % 29.3 (n=12) ' ünün yapamadığı saptanmıştır.

Tablo 14. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölüme Göre Empati Tanımını Yapabilme Durumlarının Dağılımı

Öğrenim görülen bölüm	Hemşirelik		İşletme	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yapabilen	97	99	16	26.7
Yapamayan	1	1	44	73.3
Toplam	98	100	60	100

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme göre empati tanımını yapabilme durumları incelendiğinde hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin % 99 (n = 97) ' unun empati tanımını yapabildiği, % 1 (n = 1)' inin yapamadığı; işletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin % 26.7 (n = 16) ' sinin yapabildiği, % 73.3 (n= 44) ' ünün yapamadığı görülmüştür.

3.Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ve Empati Kavramına İlişkin Bilgilenme Durumlarıyla EBP' larının Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ve empati kavramına ilişkin bilgilenme durumlarıyla EBP' larının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular verilmiştir (Tablo: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28).

Tablo 15. Öğrencilerin Cinsiyeti ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Kız	122	157.44	22.97	4.74	p<0.05
Erkek	36	137.44	22.02		

Öğrencilerin cinsiyete göre EBP ortalamaları incelendiğinde, kız öğrencilerin EBP ortalaması 157.44 ± 22.97 ; erkeklerin EBP ortalaması ise 137.44 ± 22.02 olarak saptanmıştır.

Kız öğrencilerin EBP ortalamasının erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur ($t = 4.74$, $p < 0.05$).

Tablo 16. Öğrencilerin Aile Tipi ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Aile Tipi	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Çekirdek Aile	146	153.24	24.45	-0.4	p>0.05
Parçalanmış Aile	4	157.75	11.87		
Çekirdek Aile	146	153.24	24.45	1.05	p>0.05
Geniş Aile	8	144.00	24.34		
Parçalanmış Aile	4	157.75	11.87	-1.32	p>00.5
Geniş Aile	8	144.00	24.34		

Öğrencilerin aile tiplerine göre EBP ortalamaları incelendiğinde en yüksek puanın $157,75 \pm 11,87$ ile aileleri parçalanmış öğrencilere; en düşük puanın ise $144,00 \pm 24,34$ ile geleneksel geniş aile sahibi öğrencilere ait olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin aile yapılarına göre EBP ortalamaları incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t = 1.05$, $t = -1.32$, $t = -0.4$, $p > 0.05$).

Tablo 17. Öğrencilerin Kardeş Sayıları ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Kardeş Sayısı	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	p
Kardeşi yok	8	144,88	18,07	F=0,94	p>0,05
1-3	106	154,36	24,12		
4-6	33	153,15	24,11		
7 ve üzeri	11	143,73	28,87		

Öğrencilerin kardeş sayılarına göre EBP ortalamalarına bakıldığında en yüksek puanın $154,36 \pm 24.12$ ile kardeş sayısı 1- 3 arasında olan öğrencilere, en düşük puanın ise $143,73 \pm 28.87$ ile kardeş sayısı 7 ve daha fazla olan öğrencilere ait olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin kardeş sayıları ile EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F = 0.94$, $p > 0.05$).

Tablo 18.Öğrencilerin Ailede Kaçınıcı Kardeş Oldukları ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Kaçınıcı Kardeş	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	p
1. Kardeş	66	148,00	20,48	F=3,04	p<0,05
2. Kardeş	39	154,41	27,55		
3. Kardeş	27	164,85	21,81		
4. Kardeş	10	158,80	26,45		
5. Kardeş	16	145,44	26,37		

Öğrencilerin ailede kaçınıcı kardeş olduklarına göre EBP ortalamaları incelendiğinde en yüksek puanın $164,85 \pm 21.81$ ile ailede 3. kardeş olan öğrencilere; en düşük puanın ise $145,44 \pm 26.37$ ile ailede 5. kardeş veya üzeri olan öğrencilere ait olduğu görülmüştür.

Ailede 3. kardeş olanların diğerlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı saptanmıştır ($F= 3.04$, $p < 0.05$).

Tablo 19. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumları ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Annenin Çalışma Durumu	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Anne Çalışıyor	23	145,91	23,41	-1,5	p>0,05
Anne Çalışmıyor	135	154,07	24,22		

Öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre EBP ortalamaları incelendiğinde annesi çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamaları $154,07 \pm 24,22$; annesi çalışan öğrencilerin ise $145,91 \pm 23,41$ olduğu saptanmıştır.

Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t = -1,5$, $p > 0,05$).

Tablo 20. Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Babanın Çalışma Durumu	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Baba Çalışıyor	123	152,02	23,93	-0,8	p>0,05
Baba Çalışmıyor	35	155,91	25,25		

Öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre EBP ortalamaları incelendiğinde babası çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamalarının $155,91 \pm 25,25$; babası çalışan öğrencilerin ise $152,02 \pm 23,93$ olduğu saptanmıştır.

Babası çalışan ve çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t = -0,8$, $p > 0,05$).

Tablo 21. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumu ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	p
Okur-yazar değil	21	159,57	18,86	F=1,27	p>0. 05
İlkokul Mezunu	81	155,33	25,30		
Ortaokul Mezunu	17	149,00	20,61		
Lise Mezunu	20	144,65	25,39		
Üniversite Mezunu	12	146,33	20,83		
Okur-yazar	7	148,71	31,98		

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre EBP ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puanın $159, 57 \pm 18.86$ ile annesi okur-yazar olmayan öğrencilere; en düşük puanın ise $144, 65 \pm 25.39$ ile annesi lise mezunu olan öğrencilere ait olduğu saptanmıştır.

Annelerinin eğitim durumlarına göre oluşan öğrenci gruplarının EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F= 1. 27, p > 0. 05$).

Tablo 22. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumu ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	P
Okur-yazar değil	4	151,25	15,99	F=2,2	P>0,05
İlkokul Mezunu	63	158,98	26,15		
Ortaokul Mezunu	21	152,95	24,59		
Lise Mezunu	38	142,71	21,20		
Üniversite Mezunu	30	153,33	21,22		
Okur-yazar	2	150,00	26,87		

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre EBP ortalamalarına bakıldığında; en yüksek puanın $158,98 \pm 26.15$ ile babası ilkokul mezunu olan öğrencilere; en düşük puanın ise $142,71 \pm 21.20$ ile babası lise mezunu olan öğrencilere ait olduğu saptanmıştır.

Babalarının eğitim durumlarına göre oluşan öğrenci gruplarının EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F= 2.2, p > 0.05$).

Tablo 23. Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Mezun Olunan Lise	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	p
Sağlık Meslek Lisesi	15	168,13	21,97	F=3,13	p<0,05
Meslek Lisesi	9	148,89	27,42		
Anadolu Lisesi	17	139,18	26,92		
Fen Lisesi	1	144,00	,		
Süper Lise	21	142,71	17,46		
Özel Lise	5	147,20	22,26		
Devlet Lisesi	90	156,12	23,54		

Öğrencilerin mezun oldukları liselere göre EBP ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puanın $168,13 \pm 21,97$ ile sağlık meslek lisesi mezunu öğrencilere; en düşük puanın ise $139,18 \pm 26,92$ ile anadolu lisesi mezunu öğrencilere ait olduğu görülmüştür.

Sağlık meslek lisesi mezunu öğrencilerin diğerlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür ($F= 3.13, p < 0.05$).

Tablo 24. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölüm ve Sınıf ile EBP' ları Arasındaki İlişki

Öğrenim Görülen Bölüm ve Sınıf	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Hemşirelik	98	162, 74	21, 67	7, 9	p<0, 05
İşletme	60	136, 78	19, 01		
Hemşirelik- 1	57	154, 46	19, 37	3, 58	p<0, 05
İşletme- 1	27	138, 60	18,79		
Hemşirelik- 4	41	174, 27	19, 48	8, 59	p<0, 05
İşletme- 4	33	135, 30	19, 34		
Hemşirelik- 1	57	154, 46	19, 37	-4, 98	p<0, 05
Hemşirelik- 4	41	174, 27	19,48		
İşletme- 1	27	138, 59	18,79	0, 67	p>0, 05
İşletme- 4	33	135, 30	19,01		
Hemşirelik- 1	57	154, 45	19,37	4, 52	p<0, 05
İşletme- 4	33	135, 30	19,34		
1. Sınıf	84	149, 36	20, 48	-1, 9	p>0, 05
4. Sınıf	74	156, 89	27, 43		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre EBP ortalamaları incelendiğinde hemşirelik bölümü öğrencilerinin EBP ortalamalarının $162,74 \pm 21.67$; işletme bölümü öğrencilerinin EBP ortalamalarının $136,78 \pm 19.01$ olduğu görülmüştür.

Ayrıca hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerinin $154,46$, 4. sınıf öğrencilerinin $174,27$; işletme bölümü 1. sınıf öğrencilerinin $138,60$, 4. sınıf öğrencilerinin ise $135,30$ puan aldığı saptanmıştır.

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek çıkmıştır ($t = 7,9$, $p < 0,05$).

Hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları işletme bölümü 1. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t = 3,58$, $p < 0,05$).

Hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t = 8,59$, $p < 0,05$).

Hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, 1. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t = -4,98$, $p < 0,05$).

İşletme bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t = 0,67$, $p > 0,05$).

Hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t = 4,52$, $p < 0,05$).

Genel olarak 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($t = -1,9$, $p > 0,05$).

Tablo 25. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümü Seçme Sebepleri İle EBP ' ları Arasındaki İlişki

Öğrenim Görülen Bölümü Seçme Sebebi	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	F	p
İsteyerek	78	145,69	25,37	F=6,25	p<0,05
Tesadüf	32	164,69	21,07		
Aile Yönlendirmesi	33	153,97	20,37		
Boşta Kalmamak İçin	15	162,73	19,61		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü seçme sebeplerine göre EBP ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puanın $164,69 \pm 21,07$ ile öğrenim gördüğü bölümü tesadüfi seçen öğrencilere, en düşük puanın ise $145,69 \pm 25,37$ ile öğrenim gördüğü bölümü isteyerek seçen öğrencilere ait olduğu saptanmıştır.

Öğrenim gördüğü bölümü tesadüfi seçen öğrencilerin isteyerek seçen öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür ($F= 6,25$, $p < 0,05$).

Tablo 26. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı ile EBP ' ları Arasındaki İlişki

Kitap Okuma Alışkanlığı	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Var	117	153,67	24,45	0,7	p>0,05
Yok	41	150,66	23,64		

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre EBP ortalamalarına bakıldığında, kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin 153.67 ± 24.45 , kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilerin $150,66 \pm 23.64$ puan aldıkları görülmüştür.

İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olmadığı saptanmıştır ($t= 0.7$, $p > 0.05$).

Tablo 27. Öğrencilerin Empati Kavramının Tanımını Yapabilme Durumları ile EBP ' leri Arasındaki İlişki

Empati Tanımını Yapabilme Durumu	Sayı (n)	EBP Ortalaması	Standart Sapma	t	p
Yapabilen	113	159,27	23,37	6,42	p<0,05
Yapamayan	45	136,84	18,20		

Öğrencilerin empati kavramının tanımını yapabilme durumlarına göre EBP ortalamalarına bakıldığında, empati kavramının tanımını yapabilenlerin 159.27 ± 23.27 , yapamayanların ise $136,84 \pm 18.20$ puan aldığı görülmüştür.

Empati tanımını yapabilen öğrencilerin EBP ortalamaları, yapamayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t= 6.42$, $p < 0.05$).

TARTIŞMA

Araştırmamız, Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin % 77,2 (n:122)' si kız , % 22,8 (n:36)' i erkek; % 92,4 (n:146)' ü çekirdek aile üyesi ve % 41,8 (n:66)' i ailede 3.kardeştir. Annelerinin %51,3 (n:81)' ü, babalarının % 39,9 (n:63)' u ilköğretim mezunu iken annelerinin % 85,4 (n:135)' ü çalışmamakta, babalarının % 77,8 (n:123)' i çalışmaktadır. Ayrıca % 62 (n:98)' si hemşirelik, % 38 (n:60)' i işletme bölümünde öğrenim görmektedir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre empatinin ne olduğu konusundaki bilgileri araştırıldığında; bu konuda kız öğrencilerin % 86.9 (n:106)' unun, erkeklerin ise ancak % 19.4 (n:7)' ünün bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Kız öğrencilerin % 78,7 (n:96)' sini hemşirelerin oluşturması, ayrıca hemşirelerin % 99 (n:97)' unun empati tanımını yapabildiği olmaları, bu konuda hemşire öğrencilerin daha bilgili olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre empati tanımını yapabildiği durumlarına bakıldığında; kitap okuyanlarda, okumayanlara göre empati tanımını yapabildiği durumunun yüksek olduğu bulunmuştur. Okunan kitap türleri arasında psikoloji ve felsefe ağırlıklı kitapların olmasının, bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile EBP ortalamaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kız öğrencilerin EBP ortalamalarının erkeklerle göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($t=4.74$, $p<0,05$). Bu sonucu destekler nitelikte Hoffman ve Levine, Ornum ve Arkadaşları (15) ile Aydın'ın (9) yaptıkları çalışmalarda da kızların empatik becerileri, erkeklerle göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmamızda kız öğrencilerin EBP ortalamalarının yüksek bulunması, ayrıca literatürün de bunu desteklemesi, kadınların daha duyarlı ve yardımsever olduklarını düşündürmektedir.

Öğrencilerin aile tipi ve kardeş sayıları ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. ($t=1.05$, $t=-1.32$, $t=0.4$, $F=0.94$; $p>0.05$). Oysa ailede kaçınıcı kardeş oldukları ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki araştırıldığında, özellikle 3. kardeş olanların diğerlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür. ($F=3.04$, $P<0.05$). Yıldırım ve arkadaşlarının (55) yaptığı çalışmada da kardeş sayısı ile empatik beceri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Ay'ın (8) çalışmasında ise kardeş sayısı arttıkça empatik becerinin arttığı saptanmıştır. Ancak ailede kaçınıcı kardeş olduğu ile empatik beceri ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durumun yeniden araştırılmaya değer bir konu olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin anne ve babalarının çalışma durumları ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki araştırıldığında anlamlı bir sonuç bulunamazken ($t= -1.5$, $t= 0.8$, $p>0.05$); anne ve babası çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamalarının, anne ve babası çalışan öğrencilere göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bu da bize öğrencilerin yaşam zorluklarıyla daha çok yüzyüze gelmelerinin empatik beceri geliştirmelerine neden olabileceğini düşündürmüştür.

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki araştırıldığında, annesi okur yazar olmayan ve babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin EBP ortalamalarının daha yüksek olduğu; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır ($F= 1. 27$, $F= 2.2$, $p>0.05$). Elde edilen bu sonuçlar, beklentimizin dışında olup, ebeveynlerin eğitim düzeyinin yanı sıra başka faktörlerin de öğrencilerin empatik becerilerine etkili olabileceğini (ebeveynlerin kişilik yapıları, ailenin fonksiyonel,veya non-fonksiyonel olması gibi) ve araştırılmaya değer olduğunu

düşündürmektedir. Yıldırım ve arkadaşlarının (55) çalışmalarında da anne-babanın eğitim düzeyinin empatik beceri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

Mezun olunan lisenin öğrencilerin empatik becerisi üzerinde etkili olabileceği düşüncesiyle, öğrencilerin mezun oldukları liseler ve EBP ortalamaları karşılaştırıldığında; sağlık meslek lisesi öğrencilerin EBP ortalamalarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($F= 3.13, p < 0.05$). Pek ve arkadaşlarının (34) pediatri hemşireleri üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda, hemşirelerin mezun oldukları okul ile empatik becerileri arasında anlamlı ilişki bulunurken; Yıldırım ve arkadaşlarının (35) Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, mezun olunan lisenin empatik beceri üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Araştırmamızda sağlık meslek lisesi öğrencilerinin EBP ortalamalarının yüksek olmasında, şu anda hemşirelik eğitimi alıyor olmalarının etkin olduğu, ayrıca, sağlık meslek liselerinde verilen hemşirelik eğitiminin de empatik beceri geliştirmede etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki araştırıldığında, kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin EBP ortalamalarının yüksek olduğu; ancak, kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrenciler ile arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. ($t = 0.7, p>0,05$). Yıldırım ve arkadaşlarının (55) çalışmasında da kişilerarası ilişkilere ilişkin kitap okuyan öğrencilerin empatik beceri puanları beklenen düzeyde çıkmamıştır. Herman'a (21) göre, okumak kişinin kendini geliştirmesinin yanında empati bilgi ve becerisinin kazanılması ve korunması içinde gereklidir. Kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin EBP ortalamalarının yüksek olması bu fikri desteklemekte ve bize, okunan kitap türlerinin bu konuda etkin olabileceğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin empati kavramının tanımını yapabilme durumlarına göre EBP ortalamaları incelendiğinde; empati kavramını tanımlayabilenlerin tanımlayamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür ($t = 6.42, p<0.05$). Hemşirelik

bölümü öğrencilerinden %99 (n:97)' unun, işletme bölümü öğrencilerinden ise sadece %26.7 (n:16)' sinin empati kavramını tanımlayabilmesi, aldıkları hemşirelik eğitiminin bir sonucu olarak düşünülmektedir.

Öğrencilerin, öğrenim gördüğü bölümü seçme sebepleri incelenirken; öğrenim gördüğü bölümü isteyerek seçenlerin EBP ortalamalarının daha yüksek çıkacağı düşünülmüştür. Fakat öğrenim gördüğü bölümü isteyerek seçenler en düşük puanı alırken, tesadüfi seçenler isteyerek seçenlere göre anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır ($F = 6.75, p < 0.05$). Ergül'ün (19) çalışmasında ise mesleği isteyerek veya tesadüfi seçen hemşirelerin EBP ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrenim görülen bölümü seçme sebebi ve empatik beceri arasındaki ilişkiye dair araştırmalarda farklı sonuçların ortaya çıkmış olması, konunun bu yönden tekrar araştırmaya değer olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ve sınıflar ile EBP ortalamaları arasındaki ilişki araştırıldığında; hemşirelik bölümü öğrencilerinin EBP ortalamalarının, işletme bölümü öğrencilerinin EBP ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($t = 7.9, p < 0.05$). Ayrıca, hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü 1. sınıf öğrencilerine göre ($t = 3.58, p > 0.05$); hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre ($t = 8.59, p < 0.05$); hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre ($t = 4.52, p < 0.05$); hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamaları, hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencilerine göre ($t = 4.98, p < 0.05$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Elde edilen bu sonuçlar Akdeniz Üniversitesinde verilen hemşirelik eğitiminin, diğer fakültelerde verilen eğitime göre, empati becerisi geliştirmede daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ergül'ün (19) sağlık meslek liselerinde yaptığı araştırmada 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin empatik becerileri arasında fark olmadığı bulunmuştur. Yıldırım ve arkadaşlarının (55) çalışmalarında ise hemşirelik

öğrencilerinin 1. ve 4. sınıfları arasında empatik beceri yönünden anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

İşletme bölümü öğrencilerinin EBP ortalamalarını kendi içinde incelediğimizde ise işletme bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farkın olmadığını; ancak 4. sınıf öğrencilerinin EBP ortalamalarının, 1. sınıf öğrencilerine göre düşük olduğunu görüyoruz. Bu da, diğer fakültelere göre hemşirelik bölümünün empati bilgi ve becerisi kazandırma yönünden daha başarılı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamız, Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Sonuçlar:

1. Kız öğrencilerin EBP ortalamaları erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=4.74$, $p<0.05$).

2. Ailede 3. kardeş olan öğrencilerin EBP ortalamaları diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($F=3.04$, $p<0.05$).

3. Sağlık meslek lisesi mezunu olan öğrencilerin diğer okul mezunlarına göre daha empatik oldukları saptanmıştır ($F=3.13$, $p<0.05$).

4. Öğrenim gördüğü bölümü tesadüfi seçen öğrencilerin, isteyerek seçen öğrencilere göre anlamlı düzeyde empatik olduğu saptanmıştır ($F= 6.25$, $p<0.05$).

5. Empati kavramının tanımını yapabilen öğrencilerin EBP ortalamaları, yapmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=6.42$, $p<0.05$).

6. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin, işletme bölümü öğrencilerine göre anlamlı düzeyde empatik olduğu saptanmıştır ($t=7.9$, $p<0.05$). Ayrıca;

- Hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencileri, işletme bölümü 1. sınıf öğrencilerine göre ($t= 3.58$, $p<0.05$),

- Hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencileri, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre ($t=8.59$, $p<0.05$),

- Hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencileri, işletme bölümü 4. sınıf öğrencilerine göre ($t = 4.52$, $p<0.05$),

- Hemşirelik bölümü 4. sınıf öğrencileri, 1. sınıf öğrencilerine göre ($t= -4.98$, $P<0.05$) anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır.

7. Öğrencilerin anne ve babalarının çalışma durumları ile EBP ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($t = 1.5$, $t = 0.8$, $p>0.05$). Fakat, anne ve babası çalışmayan öğrencilerin EBP ortalamaları diğerlerine göre yüksek bulunmuştur.

8. Babası ilkököl mezunu ve annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin EBP ortalamalarının diğerlerine göre yüksek olduğu, fakat bir anlamlılık ifade etmediği saptanmıştır ($F = 2.2$, $F= 1.27$, $p > 0.05$).

9. Kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin EBP ortalamaları, kitap okuma alışkanlığı olmayanlara göre yüksek bulunmuş, fakat aralarında anlamlı bir fark saptanamamıştır ($t = 0.7$, $p>0,05$).

10. Öğrencilerin aile tipi ve kardeş sayıları ile EBP ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($t = 1.05$, $t = -1.32$, $t=-0,4$, $F= 0.94$, $p>0.05$).

Öneriler:

- Mezuniyet sonrası insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşanacağı bölümlerde, öğrencilere empati bilgi ve becerisini kazandırmak amacıyla, davranış bilimleri ve psikoloji dersleri içinde teorik ve uygulamalı olarak empati ve empatik iletişim kavramlarına yer verilebilir. Ayrıca uygulamalı empatik beceri geliştirme programları planlanabilir ve seçmeli ders olarak programa alınabilir.
- Araştırmamızda ailede 3. kardeş olan öğrencilerin diğerlerine göre, öğrenim gördüğü bölümü tesadüfi seçenlerin isteyerek seçenlere göre daha empatik oldukları ve eğitim düzeyi düşük aile öğrencilerinin empatik becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar beklentimizin dışındadır ve empatik becerinin bu değişkenler açısından tekrar araştırılması önerilmektedir.

ÖZET

Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemek amacıyla retrospektif bir çalışma olarak planlanmıştır.

Araştırmanın evrenini 2000- 2001 eğitim ve öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi bünyesinde öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise Akdeniz Üniversitesi Antalya ve Akseki Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencileri ile İşletme Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır (N: 10186, n: 158).

Verilerin toplanmasında denek özelliklerini içeren bir anket formu ve empatik beceri ölçeği kullanılmıştır. Toplanan veriler bilgisayarda SPSS paket programında yüzdeler, ortalama, standart sapma, t testi, varyans analizi ve F testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Elde ettiğimiz sonuçlar Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerilerinin yüksek olduğunu, hemşirelik eğitimi alan ve almayan öğrencilerin empati becerileri arasında fark bulunduğunu ortaya koymuştur.

SUMMARY

This descriptive study was planned in order to determine the emphatic skills of nursing students in Akdeniz University, retrospectively.

The study population was all the students of Akdeniz University that were having their education at 2000-2001 academical year. Because the study population was too large we select the respondents by simple random sampling from scholl of nursing and business faculty as the research sample that can provide data representative of the population. Data was collected by a questionnaire that includes the characteristics of respondents and by emphatic skill scale. Evaluation was made by statistical methods with SPSS programme in the computer.

In conclusion, it was found that nursing students in Akdeniz University have a high level of emphatic skills and their emhathy knowledge is much more than the students who do not have nursing education.

KAYNAKLAR

1. Acar, N. : Terapötik İletişim Kişilerarası İlişkiler, 2.baskı, Ertem Matbaacılık, Ankara, 1994.
2. Akçalı, Ö. F. : Kaygı Seviyesinin Empatik Beceriye Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.
3. Akkoyun, F. : Empatik Anlayış Üzerine, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1982, Cilt 15, Sayı 2 : 63-69.
4. Akkoyun, F. : Empatik Eğilim ve Ahlaki Yargı, Psikoloji Dergisi, 1987, Cilt 6, Sayı 21: 91-97.
5. Arnold, E., Boggs, U. K. : İnterpersonal Relationships, Third Edition, W.B. Saunders Company, USA, 1999: 110-115.
6. Aştı, N., Turgay, M. : Yoğun bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Empatik Becerileri ile Hastaya Bütüncül Yaklaşımlarını İçeren Aktiviteleri Arasındaki İlişki, XXXII. Ulusal Psikiyatri Kongresi, GATA, Ankara, 1996.
7. Atalay, M. : Hemşirelik Eğitiminin Hizmetlerin Niteliğine Olan Etkisi, İstanbul Üniversitesi Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu, Çevik Matbaacılık, İstanbul, 1999 : 9-12.
8. Ay, F. : Hemşirelerin Empati Becerilerinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.
9. Aydın, A. : Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1996.
10. Batson, C. D., Fultz, J. : Distress and Empathy, Two Qualitatively Distinct Vicarious Emotions With Different Motivational Consequences, Journal of Personalaty, 1987, Cilt 55, Sayı 1: 19-39.

11. Bohart, C. A. : Empathy in Client-Centered, Journal of Humanistic Psychology, 1991, Cilt 31, Sayı 1: 34-48.
12. Carlozzi, F. A. : Empathy and Ego Development, Journal of Counseling Psychology, 1983, Cilt 30, Sayı 1 :113-116.
13. Çıtak, G. : Hemşirelik Yüksekokulu Öğretim Elemanlarının Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1998.
14. Dökmen, Ü. : Empatinin Yeni bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1988, Cilt 21 , Sayı 1-2: 155-190.
15. Dökmen, Ü. : İletişim Çatışmaları ve Empati, 7.baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994 .
16. Dökmen, Ü. : Kültürümüzde Psikodramaya ve Empatik İletişime Yatkınlık, Kriz Dergisi, 1995, Cilt 3, Sayı 1-2 : 67.
17. Dökmen, Ü. : Yeni Bir Empati Modeli ve Empatik Becerinin İki Farklı yaklaşımla Ölçülmesi, Psikoloji Dergisi, 1990, Cilt 7, Sayı 24 : 42-50.
18. Edwards, J. B., Brillhart, K. J. : Communication in Nursing Practice, Mosby Company, USA, 1981 : 110-114.
19. Ergül, F. H. : Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeyleri ile Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1995.
20. Fortinach, K. M., Holoday, P. A. : Psychiatric Mental Health Nursing, Mosby Year Book, St. Louis, 1996 : 151-152.
21. Herman, J. : Reading for Empathy, Medical Hypotheses, 2000, Cilt 54, Sayı 2 : 167-168.

22. Hofling, C., Leininger, M., Bregg, E. : **Hemşirelikte Ana Psikiyatrik Kavramlar**, Çev: Kumral, A., 1.baskı, Vehbi Koç Vakfı Yayınları, İstanbul, 1981: 33-34.
23. İnanç, N. : **Hemşirelik Eğitiminde Kalite**, Erciyes Üniversitesi Atatürk Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik-Ebelik Eğitim ve Uygulamalarında Kalite Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri, 1998 : 38-51.
24. Johnson, B. S. : **Psychiatric Mental Health Nursing, Fourth Edition**, Lippincott-Raven Publishers, Philadelphia, 1997 : 65-132-238.
25. Jonasik, E. H., Davies, J. L. : **Psychiatric Mental Health Nursing, Second Edition**, Jones and Bartlett Publishers, 1989: 794-795.
26. Karasar, N. : **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 9.baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.
27. Khorshid, K. L. : **Hemşire - Hasta İletişimini Etkileyen Faktörler, III. Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu**, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, 1997 : 84-89.
28. Marcus, R. E. : **Empathy, Humanism and The Professionalization Process of Medical Education**, Academic Medicine, 1999, Cilt 74, Sayı 11: 1211-1215.
29. Mc Farland, G. K., Thomas, M. D. : **Psychiatric Mental Health Nursing**, Lippincott-Company, Philadelphia, 1995 : 12.
30. Okvuran, A. : **Çağdaş İnsanı Yaratmada Yaratıcı Drama Eğitiminin Önemi ve Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1994, Cilt 27,Sayı 1:185-194.
31. Öz, F. : **Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki**, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1988, Cilt 2, Sayı 2: 32-38.

32. Öz, F. : Hemşirelerin İletişim Becerisi ve Eğilimine Eğitimin Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Doktora Tezi, Ankara, 1992.
33. Özdağ, Ş. : Psikodrama Gruplarının Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Atılgan Davranış Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1999.
34. Pek, H., Yazıcı, S., Dede, N., Yıldırım, Z. : Çocuk Hemşirelerinin Empatik Eğilim ve Empatik Becerilerinin Saptanması, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu IV. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitapçığı, Ankara, 1995.
35. Perko, E. J., Kreigh, Z. H. : Psychiatric and Mental Health Nursing, Third Edition, USA, 1981 : 110-114.
36. Pişkin, M. : Empati Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1989, Cilt 22, Sayı 2 : 775-784.
37. Potter, A. P., Perry, G. A. : Fundamentals of Nursing, Third Edition, Mosby-Year Book, USA, 1993 : 326-327.
38. Reynolds, W., Scott, B. : Do Nurses and Other Professional Helpers Normally Display Much Empathy, Journal of Advanced Nursing, 2000, Cilt 31, Sayı 1 : 226-234.
39. Reynolds, W., Scott, P. A., Austin, W. : Nursing Empathy and Perception of The Moral, Journal of Advanced Nursing, 2000, Cilt 32, Sayı 1 : 235-242.
40. Stuart, G., Sundeen, S. : Principles and Practica of Psychiatric Nursing, Mosby Year Book, USA, 1990 : 124-127-821-822.
41. Sümbüloğlu, K. : Biyoistatistik, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1998.

42. Sümbüloğlu, V., Sümbüloğlu, K. : Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri, 2.baskı, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1998.
43. şahin, M., zbay, Y. : Üniversite ğrencilerinin Empatik Sınıf Atmosferine İlişkin Algılamaları, Hacette Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1999, Sayı 15: 74-83.
44. şimşek, U. E. : Öğretmen ve ğrencilerin Empatik Tepkileri ile ğrencilerin Kendilerine verilmesini İstedikleri Empatik Tepkilerin Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.
45. Tanrıdağ, R. ř. : Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde alışan Personelin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin eşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1992.
46. Taylor, M. C. : Essentials of Psychiatric Nursing, Fourteenth Edition, Mosby-Year Book, USA, 1994 : 186.
47. Terakye, G. : Empati, Türk Hemşireler Dergisi, 1984, Sayı 1: 34-37.
48. Terakye, G. : Hasta Hemşire İlişkileri, 5.baskı, Zirve Ofset, Ankara,1998.
49. Tyner, R. : Elements of Empathic Care for Dying Patients and Their Families, Nursing Clinics of North America, 1985, Cilt 20, Sayı 2 : 393-401.
50. Varcoralis, M. E. : Foundoations of Psychiatric Mental Health Nursing, Third Edition, W. B. Saunders Company, USA, 1990 : 152-153.
51. Winefield, R. H., Hansen, C. A. : Evaluating The Outcome of Communication Skill Teaching for Entry-Level Medical Students: Does Knowledge of Empathy İncresse, Medical Edition, 2000, Cilt 34 Sayı 2: 90-94.

52. Wispe, L. : **The Distinction Between Sympathy and Empathy, Journal of Personalty and Social Psychology, 1986, Cilt 50, Sayı 3 : 314-321**
53. Worley, K. N. : **Mental Health Nursing in The Community, Mosby-Year Book, USA, 1997 : 114-115.**
54. Yaşar, İ. : **Hemşirelik Öğrencileri ve Hemşirelerin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Empati Düzeyleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.**
55. Yıldırım, Z., Yazıcı, S., Pek, H. : **Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Lisans Öğrencilerinin Devam Ettikleri Sınıflara Göre Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu, Çevik matbaacılık, KKTC, 1997: 259-264.**

ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı: Dudu AKA KARAKAYA

Doğum Tarihi: 21. 03. 1975

Doğum Yeri: ANTALYA

Eğitim Bilgileri:

- Antalya Güzelbağ İlkokulu (1982- 1987)
- Antalya Güzeloba Ortaokulu (1987- 1990)
- Antalya Lisesi (1990- 1993)
- İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu (1993- 1997)
- İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı (1998- devam ediyor.)

Çalıştığı Kurumlar:

- Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Reanimasyon Yoğun Bakım Ünitesi- Yoğun Bakım Ünitesi Hemşireliği (Temmuz- 1997 / Ekim- 2000)
- Akdeniz Üniversitesi Akseki Sağlık Yüksekokulu Öğretim Görevliliği (Ekim- 2000 / devam ediyor.)

Katıldığı Kurslar ve Kongreler :

- İstanbul Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Dekanlığı 17. Dönem Öğretmenlik Formasyonu Kursu (4. Kasım. 1996- Mayıs. 1997)
- Semahat Arsel Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Merkezi (SANERC) tarafından düzenlenen " Yoğun Bakım Hemşireliği- Temel Elektrokardiyografi- Kardio- Pulmoner Resüsitasyon " kursları (Nisan. 1998- Haziran. 1998)

- 1. Ulusal Klinisyen Hemşireler Kongresi

Düzenlediği Mesleki Etkinlikler:

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Eğitim Komitesi çalışmaları kapsamında eğitimci olarak;

- Kurum içi oryantasyon eğitimi
- Yoğun Bakım Ünitesi Hemşireliği Kurs Programı
- Klinik içi oryantasyon eğitim programları

Üye Olduğu Dernekler:

- İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Mezunları Derneği
- Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği
- Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği

İlgi Alanları:

Voleybol, olta balıkçılığı, müzik dinlemek, kitap okumak, çiçek yetiştirmek.

10-Öğrenim gördüğünüz bölüm?

- a) Hemşirelik
- b) İşletme

11-Kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?

- a) 1
- b) 4

12-Öğrenim gördüğünüz bölümü seçme sebebiniz?

- a) İsteyerek
- b) Tesadüf
- c) Aile yönlendirmesi ile
- d) Diğer.....

13- Kitap okuma alışkanlığınız var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

14- Evet ise hangi tür kitapları okursunuz?

15- Sizce empati nedir/ Tanımlayınız.....

EK:2

EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ (EBÖ) B - FORMU

Açıklama: Formda altı ayrı kişiye ait birer sorun dile getirilmiştir. Her sorunun altında bu sorunu dile getiren kişiye söylenebilecek 12 tepki yer almaktadır. 12 tepki arasından, bu soruna verilebilecek en uygun 4 cevabı işaretleyiniz.

1.Kişi (Ev hanımı) :

“Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış-veriş, çocuklar...Bütün gün tek başıma koşturuyorum; yine de yetişemiyorum. Kendime ayıracak beş dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasında hapsolmuş hissediyorum.”

1. Ev işlerine yardım edecek bir yardımcı kadın tutmayı düşündün mü?
2. Bütün bu işler, günde kaç saatini alıyor?
3. Eşin hiç yardım etmiyor mu?
4. Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.
5. Ev işlerini yapan dünyada bir tek sen değilsin; bu durumu böyle mesele yapmak doğru değil.
6. Haklısın bu kadar iş insanı bunaltır.
7. Bence senin problemin, işleri becerememen değil, işlerin çok olması.
8. Senin yerinde olsam, ben de bunalırdım.
9. Sanırım bunca iş karşısında, kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsun.
10. Sana katılıyorum; ev işleri gerçekten kolaydır.
11. Annem de senin gibi sürekli ev işi yapmaktan bunalıyor.
12. Sanırım bu kadar çok işi tek başına yapmak zorunda kalman seni öfkeliyor.

2. Kişi (Bir arkadaşınız) :

“ Bir miras meselesi yüzünden babamla amcam kavga ettiler. Aslında ben ikisini de severim. Aralarını bulmaya çalıştım;daha da kötü oldu. Babam dün “ bir daha o adamla konuşmayacaksın ” dedi. Gerçi, miras konusunda babam haklı gibi geliyor ama, amcamdan da vazgeçemem ki. Bunca yıl bize ikinci bir baba oldu. Üç kuruş için bu çektiğimize değer mi? ”

1. Her ailede böyle problemler olabilir;kardeş kardeşin ne öldüğünü istermiş, ne güldüğünü.

2. Çok zor bir durum; sıkılmakta haklısın.

3. Anladığım kadarıyla bu kavga seni çok üzmüş.

4. Senin yerinde olsaydım ben de çok üzülürdüm.

5. Kendini, sevdiğin iki insanın arasında kalmış hissediyorsun;bu da seni çaresizliğe itiyor.

6. İki kardeşin problemi anlaşılarak çözmelerine sevindim.

7. Bence güvenilir bir hukukçu bulup onun hakemliğine başvurmalısınız.

8. İki sevdiğin kişi arasında seçim yapmak zorunda kalman seni öfkeliyor.

9. Parayla mutluluk olmaz,dostluk her şeyden önemlidir.

10. Eğer babanın tarafını tutarsan amcana karşı haksızlık ettiğini düşüneceksin.

11. Baban “Amcanla konuşma”sözünü geçici bir öfke anında söylemiş olabilir.

12. Bu kavganın sebebi, aslında para değil, babanla amcanın ailede üstünlük kurma istekleri olabilir.

3. Kişi (Bir dostunuz) :

“ Son günlerde canım sıkılıyor. Belli bir sebep yok ama, içimin daraldığını hissediyorum. Canım hiçbir şey yapmak istemiyor; amaçsız dolanıyorum. Üstelik bu sıkıntımı kimse ile paylaşamıyorum.”

1. Sıkıntının nedenlerini araştırdın mı?
2. Senin böyle sıkılıyor olmana üzuldüm.
3. Bence kendini meşgul edecek bir hobi bulmalısın.
4. İçinde tanımlayamadığın bir heyecan hissediyorsun ve kötü bir şeyler olacakmış gibi geliyor.
5. Bazen ben de senin gibi sebepsiz sıkıntı hissederim.
6. Sanırım şu sıralarda kendini yalnız hissediyorsun.
7. Herhalde bilinçaltındaki birtakım duygular böyle hissetmene yol açıyordur.
8. Sebebini bilmediğin yoğun bir sıkıntı içindesin.
9. Geceleri sıkıntılı rüyalar gördüğün de oluyor mu ?
10. Kendini böylesine bırakman doğru değil.
11. Dünyada öyle büyük dertleri olan insanlar var ki, onlar, senin bu sebepsiz sıkıntını dertten saymazlar.
12. Son günlerde istediğini elde etmen beni sevindirdi.

4. Kişi (Bir genç) :

“ Başının yan tarafında bir tutam saç var; ne yapsam yatıramıyorum. İslatıyorum olmuyor, bağlıyorum olmuyor. Ne zaman aynaya baksam neşem kaçıyor. ”

1. Bu önemli bir problem değil;kafanı takma.
2. Kafanın dışı değil, içi önemlidir;sen kişiliğini geliştirmeye çalış.
3. Saçının yatmaması seni üzüyor.
4. Saçının dökülmesi beni üzdü.
5. Berber ne diyor?
6. Başkalarının yanında her zaman derli toplu gözükmeğ istiyorsun.
7. Her zaman kusursuz bir insan olmak istiyorsun.
8. Saçınla bu kadar uğraşmak zorunda kalman seni sinirlendiriyor.
9. Bence bu önemli bir sorun değil ama, bu için seni rahatsız etmesine üzüldüm.
10. Bunu, sakın arkadaşlarına söyleme; çünkü seninle dalga geçebilirler;sen de üzülersün.
11. Küçük bir şey için bile olsa, başkaları tarafından eleştirilmek seni üzüyor.
12. Bence seni asıl kızdıran, saçının yatmaması değil, bu işe çok zaman harcıyor olman.

5. Kişi (Bir kız arkadaşınız) :

“Annem geçen hafta doğum günümde bana nefis bir atkı hediye etti. Verirken de, Sana zel bir Şey bulabilmek için Őehrin altını üstüne getirdim.”dedi. Dn ne öğrensem beğenirsin? Başka Őehirde oturan bir ablam var. Annem, bana aldığının aynısını üç ay önce ona da almıŐ. Bunu öğrenince periŐan oldum.Şu anda son derece kötü hissediyorum kendimi.”

1. Annene niçin böyle davrandığını sordun mu?
2. Annen, hem sana, hem de ablana özel bir hediye alabilir;nk ikinizi de seviyordur. Bence olaya bu açıdan bakmalısın.
3. Bence bu konuda bencilik ediyorsun.
4. Bu olaya zlmekte haklısın.
5. Bu olay karşısında, sanırım kendini aldatılmıŐ hissetmiŐsin.
6. Galiba ablanı biraz kıskanıyorsun.
7. İki atkı tamamen benziyor mu?
8. Annenin, sana, senin sandığın kadar değer verip vermediğini merak ediyorsun.
9. Senin yerinde olsaydım ben de üzülürdüm.
10. Annenin gözünde özel bir yerin olmasına sevinmiŐtin; Őimdi bu sevincinin yerini üzüntü aldı.
11. Annen ablanı her zaman böyle eleştirir mi ?
12. Annene oldukça fkelisin.

6. Kişi (Bir öğrenci) :

“ Son zamanlarda hiç ders çalışmıyorum. Sürekli kahvedeyim. Kağıt oynamak zevk veriyor,ama kahveden çıkarken her seferinde derin bir pişmanlık duyuyorum. Böyle giderse okulu bitiremeyeceğim. Bitiremezsem halim ne olur? Ne iş yaparım? Sonra anama-babama, konuya-komşuya ne derim ? ”

1. Bu durumu ailen öğrenirse, herhalde çok üzülürler.
2. Sınıfınızda senin durumunda olan başka arkadaşların da var mı?
3. Hayatta başarılı olmanın tek yolu okul bitirmek değildir. Okul bitirmemiş nice başarılı insan var.
4. İçinde bulunduğun durum seni çok sıkıyor, kaygılanmana yol açıyor.
5. Çalışmak istediğin halde çalışmıyorsun; kendi kendine söz geçiremiyor olman seni huzursuz ediyor.
6. Bence rahatlamak için bir psikoloğa başvurmalısın.
7. Konu-komşunun ne düşüneceklerini kafana takma, kendini derslere ver.
8. Bu problemin beni üzdü.
9. Hem gelecekte iyi bir yaşantı elde edememekten, hem de ana-babanı incitmekten korkuyorsun.
10. Hiçbir derse mi çalışmıyorsun, yoksa bazı derslere mi ?
11. Bence kendine fazla yükleniyorsun; telaşın ve sıkıntın bu yüzden.
12. Çok çalıştığın halde dersleri başaramaman üzücü.

EK: 3

E.B.Ö. A-FORMU

Problemlere ilişkin puanlama anahtarı

1.Problem

1. madde 3 puan
2. madde 8 puan
3. madde 3 puan
4. madde 9 puan
5. madde 2 puan
6. madde 7 puan
7. madde 4 puan
8. madde 6 puan
9. madde 10 puan
10. madde - puan
11. madde 5 puan
12. madde 10 puan

2.Problem

1. madde 1 puan
2. madde 7 puan
3. madde 9 puan
4. madde 6 puan
5. madde 10 puan
6. madde – puan
7. madde 3 puan
8. madde 10 puan
9. madde 1 puan
10. madde 8 puan
11. madde 4 puan
12. madde 4 puan

3.Problem

1. madde 3 puan
2. madde 6 puan
3. madde 3 puan
4. madde 10 puan
5. madde 5 puan
6. madde 10 puan
7. madde 4 puan
8. madde 9 puan
9. madde 3 puan
10. madde 2 puan
11. madde 1 puan
12. madde - puan

4.Problem

1. madde 3 puan
2. madde 3 puan
3. madde 9 puan
4. madde - puan
5. madde 3 puan
6. madde 10 puan
7. madde 4 puan
8. madde 10 puan
9. madde 6 puan
10. madde 1 puan
11. madde 4 puan
12. madde 4 puan

5.Problem

1. madde 8 puan
2. madde 3 puan
3. madde 2 puan
4. madde 7 puan
5. madde 10 puan
6. madde 4 puan
7. madde 3 puan
8. madde 10 puan
9. madde 6 puan
10. madde 9 puan
11. madde - puan
12. madde 9 puan

6.Problem

1. madde 1 puan
2. madde 3 puan
3. madde 3 puan
4. madde 9 puan
5. madde 10 puan
6. madde 3 puan
7. madde 3 puan
8. madde 6 puan
9. madde 10 puan
10. madde 8 puan
11. madde 4 puan
12. madde - puan

